

Heteronormativitet inom pedagogiska rum och representationer av homosexualitet, bisexualitet respektive transpersoner inom rörliga media

Examensarbete Bild & Media 10p

Jessica Högberg

KONSTFACK
Institutionen för Bildpedagogik
Examensarbete Bild & Media 10p
Vårterminen 2006
Handledare Karin Jonsson

Datum för examination 2006-06-08

Abstrakt

Mediala produktioner kan analyseras som delaktiga socialisationsagenter i individers identitetskonstruerande processer, genom att agera medaktörer i skapandet/befästandet respektive utmanandet av rådande och etablerade normer. De rollregister som erbjuds individer inom såväl mediala som pedagogiska rum, är ofta mycket stereotypa och signalerar hur vi som representanter för det ena eller det andra könet förväntas anpassas till på förhand givna och begränsande mallar. Individer som inte förmår eller önskar infogas i dessa betraktas inte sällan som normavvikelse alternativt osynliggörs till fullo. Dessas handlingsutrymmen och individuella förutsättningar till harmoniska liv riskerar därför att berövas, liksom rätten till desamma förebilder och möjligheter till identifikation som övriga samhällsmedborgare tar för givna. För att i enlighet med skolverkets direktiv uppnå ett jämlikt samhälle, inom vilket var individs människovärde kan betraktas som okränkbart, måste i pedagogiska rum rollmönster problematiseras, spektrat vidgas och människor ses som individer i första hand, snarare än man eller kvinna med föreskrivna förutsättningar och förväntade egenskaper.

I detta arbete diskuteras heteronormativiteten inom såväl skola som kommersiell rörlig bild. Empiriskt underlag utgörs av litteratur- och källgranskningar, deltagande observationer i skolmiljö, samt enkätundersökningar/frågeformulär, vilka delats ut till elever och lärare vid Eriksdalsskolan och till unga vuxna som själva definierar sin identitet som hbt. Undersökningarnas resultat tyder generellt på en ökande medvetenhet kring medier som normbevarande, liksom verkande för homo- och bisexuellas rättigheter tillskrivits politisk korrekthet. Däremot speglas stundtals bristande reflektioner kring könsidentitet/könsuttryck. Didaktiska metoder finns tillhanda om bara förståelsen för vikten av denna diskussion kan uppnås. Gestaltningens arbetet (rörlig bild) utgör resultatet av visuella observationer och sammanställer ett urval av mediala representationer av homo- och bisexuella respektive transpersoner, i avsikt att framhäva rollmönstrens beförstärkning av betraktandet av dessa som normavvikelse. Då Konstfack kan betraktas som ett pedagogiskt rum, riktas arbetet i sin helhet i hög grad till studenter och lärare vid denna institution.

Innehållsförteckning

Abstrakt 2

1.0 Inledning 5

1.1. Bakgrund 5

1.2 Syfte 5

1.3 Frågeställningar 6

1.4 Teoretiskt perspektiv 6

1.5 Källkritik/Litteraturgranskning 7

1.6 Begreppsdefinitioner 7

2.0 Empiri och metod 8

2.1 Gestaltningens arbetet 9

3. Mediepedagogikens roll vid jämställdhetssträvanden,
samt vikten av h/b/t-identiteternas synliggörande 10

4.0 Hur representeras homo-, bi- och transsexualitet i rörliga media idag? 12

4.1 Underrepresentation och normavvikelser 14

4.2 Samkönade kyssar och relationer 15

4.3 Sexualitetens sensationsvärde och representationer av bisexuella kvinnor 16

4.4 Kommersiellt framgångsrika TV-serier; *The OC* och *Desperate Housewives* 17

5. Reflektioner kring resultat av enkätundersökning riktad till elever på
Eriksdalsskolan 18

6.0 Reflektioner kring resultat av enkätundersökning riktad till lärare vid Eriksdalsskolan samt deltagande observationer vid Eriksdalsskolan 18

6.1 Reflektioner kring deltagande observationer 19

7. Reflektioner kring enkätundersökning med unga vuxna
med h/b/t-identitet 20

8.0 Åtgärdsförslag, metoder och diskussionsunderlag 22

8.1 Vardaglig interaktion och den enskilde pedagogens roll 22

8.2 Befintliga diskussionsunderlag och metoder 23

8.3 Rörlig bild 24

9.0 Sammanfattning 24

9.1 Resultat utifrån empiriskt underlag 24

9.2 Undersökningarnas konklusion 25

10. Vidare reflektioner över insamlad empiri och observationer 26

11. Källförteckning 28

12.*Bilagor;*

- 1) Sammanställning av enkät
riktad till vuxna med hbt-identitet
- 2) Sammanställning av enkätundersökning riktad till
lärare vid Eriksdalsskolan

1.0 Inledning

Normer kan komplicera tillvaron för individer som inte handlar i enlighet med vad som förväntas av dem, varför alla människor inte heller kan anses till fullo skänkas utrymme att definiera sin identitet, utan att detta skall riskera att utgöra måltavla för omvärldens oförstående. Ännu tillhör det vardagen för en stor del människor vars sexualitet/könsidentitet/könsuttryck inte överensstämmer med den rådande heterosexuella tvåsamhetsnormen, att tvingas utstå kränkningar av varierande grad relaterade till detta.

Då denna undersökning motiveras med ett antagande om att individers upplevelse av frihet i sina identitetsskapande processer kan kompliceras av mötet med tydligt fördömande normsystem och stereotypa, begränsade rollregister, bör en del av vårt uppdrag som pedagoger vara att underlätta för uppväxande individer att ikläda sig de roller de trivs med genom att tillhandahålla vidgade rollspektra. Detta kan ske via ett medvetandegörande av värderingar, inom såväl de massmediala lärande rum som de pedagogiska rum vi möter inom skolväsendet.

1.1 Bakgrund

Då skolväsendet tillskrivits uppdraget att fostra medborgare till att anamma demokratiska värden såsom att motverka diskriminering och kränkande behandling, liksom främja jämställdhet, bör genus och heteronormativitet problematiseras och belysas inom de pedagogiska rum lärare och blivande lärare är verksamma. I detta arbete hävdas dock att frågor som berör homosexualitet, bisexualitet och transpersoner (hädanefter förkortat hbt) i hög utsträckning osynliggörs och/eller sällan utgör föremål för diskussion/fortbildning som aktivt medvetandegörande av normer eller värderingar. Här hävdas också att massmediala representationer av hbt-personer ofta inverkar förstärkande och/eller befastande av heteronormativa värderingar, vilka kan återfinnas och förekommer i pedagogiska rum och i samhället generellt. Forskning i hbt-frågor bedrivs i skrivandets stund, liksom undersökningar kring transpersoners hälsa, vilka hittills utgjort föremål för osynliggörande i såväl akademiska som ideella sammanhang.

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att medvetandegöra och problematisera de representationer av homo- och bisexuella samt transpersoner som medieras inom/via massmedia, och ur vilka aspekter dessa – i samverkan med normbildanden inom skolvärlden- kan inverka på

individens upplevelse av frihet i identitetsskapande processer. Syftet är också att peka på hur alternativa framställningar och/eller förhållningssätt gentemot genusföreställningar och hbt-frågor kan verka för ett uppluckrande av begränsande rollmönster för individer att identifiera sig med, liksom för att verka för ökad acceptans och förståelse för de människor som ”avviker” från rådande normer.

1.3 Frågeställningar

Denna undersökning avser att granska ur vilket eller vilka perspektiv representationer av individer med homosexuell och/eller bisexuell läggning samt transpersoner medieras inom främst rörlig bild, samt huruvida dessa representationer kan systematiseras in i specifika rollmönster eller generaliserande kategorier. Denna frågeställning lyder alltså: Hur representeras/framställs individer med homo- eller bisexuell läggning och transpersoner i/via rörlig bild, och vilka rollmönster erbjuds dessa individer inom denna kontext? Dessa frågeställningar kompletteras också av ett pedagogiskt perspektiv, vilket avser belysa vikten av att föra en kontinuerlig diskussion rörande homo- och bisexualitet samt transpersoner ur ett icke-fördömande perspektiv inom pedagogiska rum. Denna frågeställning lyder; Hur kan lärare verksamma i pedagogiska rum motverka etablerandet av begränsade rollmönster, i syfte att stärka individens upplevelse av frihet i konstruerandet av identitet?

1.4 Teoretiskt perspektiv

Detta arbete tar sin utgångspunkt i ett queer-feministiskt perspektiv, i det avseende att normer gällande genusförväntningar här betraktas som något problematiskt, liksom ett uppluckrande av sådana föreställningar anses vara eftersträvansvärt, i den mån det är möjligt. Arbetet utgår också ifrån uppfattningen att såväl media som skolväsende utövar ett medinflytande i egenskap av socialisationsagenter och normbildare/bevarare, vilket stöd funnits för i en oräknelig mängd källor, dock ej nämnda i detta arbete. Här förekommer till följd av bristande utrymme grova generaliseringar, vilkas validitet kan ifrågasättas. Det material som redovisas påvisar dock exempel på spårade mönsterbildningar funna vid vidare granskningar, vilka här exkluderats, men kunnat utgöra underlag i ett mer omfattande arbete.

1.5 Källkritik/Litteraturgranskning

I detta arbete förekommer information inhämtad från diverse internetkällor, vilkas reliabilitet med rätta tycks utsättas för större skepticism än tryckta källor och facklitteratur. De texter som publiceras på Internet saknar ofta akademiskt standardiserade notsystem/referenser, liksom författarnas auktoritet inom aktuellt fält ibland kan vara svåra att bevisa. Sajterna *afterellen.com* och *afterelton.com* meddelar dock öppet urvalsprinciper för publicering, syfte, liksom hänvisar aktuella skribenter till akademiska bakgrunder av varierande art, vilka finns länkade för mer information. De erbjuder också analyser av en rad massmediala representationer tolkade av människor som själva identifierar sig som hbt. En nackdel är att dessa främst fokuserar mediehändelser i Amerika, men då svensk rörlig bild i viss mån kan sägas domineras av inköpta amerikanska produktioner bedöms materialet vara applicerbart på svensk kultur.

Ytterligare en stor mängd information har inhämtats ifrån RFSL's hemsida, vars expertis på området knappast kan ifrågasättas. På hemsidan publiceras i stort densamma information som står att finna i organisationens tryckta produktioner. Pedagogiska perspektiv på hur och varför pedagoger bör arbeta med hbt-frågor ges också i en i Sverige av Svenska Filminstitutet utgiven amerikansk inspirationsfilm ”*Det är självklart! Att samtala med elever om homosexualitet*”, med tillhörande texthäfte. Detta utgavs i ett samarbete med RFSL och publicerades med stöd av Folkhälsoinstitutet. Även boken ”*Först såg vi en film*” har utgivits som inspirationsmaterial av Svenska Filminstitutet och Myndigheten för skolutveckling. *BRYT!*, utgivet av RFSL, och *Liv i Lärarrummet*, delger konkreta förslag till diskussionsunderlag, metoder och handlingsplaner. Samtliga är sedan länge väletablerade i Sverige och kan förhoppningsvis påstås vara allmänt betraktade som relativt sakliga och pålitliga källor.

1.6 Begreppsdefinitioner

FTM

Female To Male (MTF; Male To Female). Anger biologiskt kön i första bokstaven, därefter det kön med vilket individen identifierar sig.¹

HBT

Samlingsterm för individer med annan sexuell läggning eller könsidentitet än den heterosexuella normen föreskriver.²

---

¹ www.rfsl.se/?p=410

² PDF RFSL!!!

Heteronormativitet

En i samhället starkt etablerad norm gällande könens uppdelning i kategorier där man och kvinna tillskrivits vissa attribut, utseenden, egenskaper och beteenden. En hierarkisk ordning inom vilken kärleken mellan man och kvinna som kompletterande motsatser tas för given och utmålas som ”naturlig”³.

Könsuttryck

”/.../är sådant som till exempel kroppsspråk, röstläge, frisyra och kläder”⁴

Transpersoner

Ett samlingsbegrepp benämmande människor som gemensamt har att de i något avseende bryter mot traditionella könsnormer etablerade i ett heteronormativt samhälle. Begreppet handlar om könsidentitet och könsuttryck, inte om sexuell läggning. Inkluderar transvestiter, transsexuella, intersexuella, transgenderister, dragkings och dragqueens.⁵

Transsexuell

En person som inte identifierar sig som tillhörande det biologiska kön som tilldelades vid födseln.⁶

Intersexuell

En person som vid födseln har oklar könstillhörighet, beroende av könsorgan eller uppsättning av kromosomer.⁷

2.0 Empiri och metod

Till grund för arbetet ligger källgranskning av litteratur publicerad främst av ideella och/eller statligt stödda organisationer, internetkällor, egna observationer av interaktionen elever samt elever och lärare emellan i pedagogiska rum, iakttagelser i offentliga miljöer samt av representation av hbt i rörlig bild. Även informanternas berättelser och upplevelser kring rörlig bild, värderingar kring hbt och den egna sexualiteten och könsidentiteten, liksom tre enkätundersökningar, utgör empiriskt underlag för arbetet. En av dessa enkätundersökningar har besvarats av elever på Eriksdalsskolan, främst behandlandes ungdomars uppfattningar av de hbt-karaktärer/personer som förekommer i en rad angivna program, liksom deras uppfattningar om hbt. Den andra enkätundersökning som utförts har riktats till unga vuxna som själva identifierar sig som hbt. Denna enkät inkluderade mer

---

³ BRYT! s.8

⁴ BRYT! s.2

⁵ www.rfsl.se/?p=410

⁶ www.rfsl.se/?p=410

⁷ www.rfsl.se/?p=410

direkta frågor kring identitetsskapande och normer, liksom medierelaterade frågor styrts mindre mot specifika program. Denna enkät omformulerades marginellt inför examensarbetet för att tydligare inkludera transpersoners upplevelser. Två av de vuxna informanterna tillfrågades och gav kompletterande svar i intervjuform utöver enkäten, vilket i sin tur kan inverka på svarens eventuellt olika utkomst. En tredje enkät har också riktats till lärare vid Eriksdalsskolan. Denna fokuserade tydligare arbetsklimat och värderingar, men i viss mån även medierelaterade frågor av liknande art som de som ställts i övriga enkäter. De svar som är frekvent återkommande i dessa medierelaterade frågor har påverkat och motiverat urvalskriteriet för de filmer och tv-serier/program som här omtalas (det vill säga den empiri som i arbetet kommer att behandlas). Dessa program/filmer diskuteras också med stöd från information hämtad från två hemsidor som belyser amerikansk media ur ett hbt-perspektiv; *afterellen* och *afterelton*. Paralleller till dessa granskningar dras därtill även utifrån en studie av representationen av hbt i svensk tryckpress. Bearbetad empiri har utgjort underlag för de uppgifter som i uppsatsen lämnas, samt i viss mån influerat den mediala produktion som framställts. Denna bär dock i högre grad spår av egen analys och tolkning, då scener, klipp och replikväxling utgör ett mycket medvetet urval vilket utformats i avsikt att på kort tid framhäva och tydliggöra vissa aspekter av hbt-representationer för betraktaren.

2.1 Gestaltningens arbetet

Kompletterande uppsatsen har en kort film skapats med urval av klipp hämtade ur kommersiell rörlig bild (filmer och tv-serier), vilka anses generellt representativa för dessas stereotypiserande porträtteringar av hbt. En hög andel av dessa utgörs av filmer/serier som elever vid Eriksdalsskolan i enkätsvar och vid tillfrågningar uppgett att de känner till och vid ett eller upprepade tillfällen har tittat på. Utöver dessa förekommer också ett antal filmer/serier som nämnts av vuxna hbt-informanter eller utgör föremål för analys och recension på sajterna *afterellen* och *afterelton*. De scener som valts avser spegla de typer av roller som i uppsatsen behandlas under kapitel 4. *Hur representeras homosexualitet, bisexualitet och transpersoner i rörlig bild idag?* Filmen syftar främst till att belysa mönsterbildningar i dessa begränsade rollregister och framhäva hur hbt kontinuerligt porträtteras i egenskap av normavvikelse. Av denna anledning finns heller inga uttalade ställningstaganden rörande de enskilda sekvenserna, då de samtliga vid medveten analys anses kunna utgöra föremål för problematiseringar kring representation. Handlingens fokus vid dessa representationer domineras helt av och kretsar kring en ”avvikande”

sexualitet/könsidentitet, snarare än att inbegripa dessa naturligt eller tillåta hbt-karaktärer ett oproblematiskt förhållningssätt till sin sexualitet/könsidentitet. Den scen i vilken en heterosexuell man våldtas motiveras av hur samkönade sexakter ofta förefaller utnyttjas som ett "hot" mot heterosexualiteten och/eller ett tecken på den "ultimata förnedringen". Manlig homosexualitet nämns ofta i samband med våld och "avvikande" sexuella preferenser, såsom pedofili (i exempelvis läroböcker och media), varför även ett inslag med sådana anspelningar förekommer. Till detta återkommer jag dock i uppsatsens senare delar.

3. Mediepedagogikens roll vid jämställdhetssträvanden, samt vikten av h/b/t-identiteternas synliggörande

Media kan som informationskälla underlätta besvarandet av frågor vi inte vågar ställa, men också via reproducerandet av normerade genusförväntningar komplicera en människas identitetskonstruerande om individens sexualitet/könsidentitet/könsuttryck porträtteras som något avvikande, som en stereotyp med vilken han/hon inte upplever identifikationsmöjligheter, alternativt om den osynliggörs till fullo. Utan att bortse från individens personlighet och andra påverkansfaktorer, visar dessa bilder oss vad som anses vara acceptabelt och erbjuder mallar och ideal för hur män respektive kvinnor bör vara⁸, liksom "…/påverkar våra föreställningar om kön och hur vi förhåller oss till frågor som rör identitet och sexualitet." Då dessa, som här hävdas, ofta skildras mycket stereotyp⁹ och de rollmönster som media tillhandahåller kan vara mycket begränsande, är det alltså av stor vikt vid jämställdhetssträvanden att inom såväl kulturpolitik som skolväsende frambringe mer mångfacetterade bilder av de människor och kulturer samhället inrymmer, i undervisning likväl som medieproduktioner.¹⁰

Skolverket utfärdar tydliga direktiv gällande en medveten hållning kring genus, vilken syftar till att var individ skall delges möjligheter att utveckla sin fulla potential oberoende av kön, liksom skolan aktivt skall verka för att motverka könsstereotypiserande rollmönster. På Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigandes hemsida refereras Läroplanen LPO94, vilken tillskriver skolväsendet uppdraget att främja elevers förmåga till "…/förståelse för andra människor/…/" och "…/inlevelse/…/", samt att "…/intolerans måste bemötas med kunskap, öppna

⁸ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005), *Först såg vi en film*, Stockholm, Svenska Filminstitutet, Myndigheten för skolutveckling s.186

⁹ Ibid, s.134.

¹⁰ Ibid, s190.

diskussioner och aktiva insatser.” Där anges även skolans ansvar att förmedla demokratiska värderingar såsom värnandet om var individs lika värde (Lpf94), liksom skollagen fastslår att ”Eleverna skall uppmuntras till att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är manligt och kvinnligt.”¹¹ Detta kan hänvisas till rätten att få ge uttryck för sin personlighet och bejaka sin sexualitet utan att utsättas för kränkningar.¹²

I egenskap av pedagoger har vi en skyldighet att tillhandahålla förebilder med reella identifikationsmöjligheter och synliggöra individer i enlighet med ovan nämnda direktiv och lagar. Tyvärr saknas ofta en medvetenhet om heteronormativitet i jämställdhetsarbetet, varvid frågor kring sexuell läggning och könsidentitet i hög utsträckning osynliggörs, trots att dessa frågor i grund och botten fokuserar frågor kring könsförväntningar.¹³ WHO definierade 1986 sexualitet som

/.../ en integrerad del av varje människas personlighet /.../ Den är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas från andra livsaspekter /.../Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa.¹⁴

Då sexuell läggning och könsidentitet genomsyrar var individs hela identitet¹⁵, bör jämställdhetsarbetet rimligen fokusera genusfrågor inkluderande medvetandegöranden av heteronormativitets konsekvenser. Mediepedagogiken bör därför uppmärksamma dessa aspekter, erbjuda alternativ till mainstreamkulturen, samt bereda elever verktyg och tillfällen för kritiskt reflektion över mediala representationer, likväl som pluralistiska förhållningssätt. En gemensam filmupplevelse kan med fördel verka som utgångspunkt för samtal kring, samt möjliggöra främjandet av inlevelse/identifikation med, karaktärer i kontexter svåra att på annat vis återberätta eller som elever annars saknar kontakt med.¹⁶

---

¹¹ www.rfsl.se/?p=107

¹² www.rfsl.se/?p=1339

¹³ Henley Rickard (red.) (2006), *Liv i lärarrummet. Om sexuell läggning och arbetsmiljö i skolan*, RFSL, s.18

¹⁴ Andersson Sören, Sjödin Maria (red.) (2004) *Höra hemma, Zie*, s.39

¹⁵ Henley Rickard (red.) (2006), s.8

¹⁶ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005) s.7

4.0 Hur representeras homosexualitet, bisexualitet och transpersoner i rörlig bild idag?

I metodmaterialet BRYT!, nyligen publicerat av RFSL Ungdom och Forum för levande historia, finns ett kortare referat av undersökningen *Hundbajs och bögkrav* utförd av Emma Sahlman, kring representationen av hbt i svensk tryckpress. Utifrån Sahlmans text finns uppenbara paralleller att dra till rörlig bild som producerats eller importerats för sändning i Sverige. Slutsatser som dragits av skribenter på sajterna *afterellen* och *afterelton* behandlandes representationen av hbt i amerikansk rörlig bild kommer att sammanfattas i avsnittets senare del (med start på sidan 12). Bland annat skriver hon att homo- och bisexuella, i de tidningar som undersökts, ofta representeras väl med för reportagen relevanta frågor i intervjusituationer, eller då innehållet berör hbt-personers rättigheter, medan tonen är markant mer aggressiv och fördömande då artiklarna inte direkt anknyter till homo- och bisexuellas rättigheter eller liv.¹⁷ Sahlman exemplifierar detta med hur rättigheter som riksdag redan beslutat om vanligen fortsätter att utgöra föremål för debatt i media.¹⁸ I undersökningen citeras Annika Hamma, sedan femton år journalist för *Dagens Nyheter*, angående undersökningens slutsats att homosexualitet i media ofta behandlas som en diskussionsfråga.¹⁹ Hamma säger ”Homosexualitet ses som en uppfattning, som ska sägas emot enligt journalistiska principer om att alltid skildra två sidor av saken”.²⁰

Ett liknande exempel i svensk rörlig media är hur homosexualitet nyligen debatterades i ett avsnitt av *Insider*, på TV3.²¹ Debatten leddes av programledaren Robert Aschberg, med två paneler representerande motsatta förhållningssätt deltagande. Den ena bestående av förespråkare för hbt-personers rättigheter, den andra bestående av människor vars inställning till hbt-personer är negativ, däribland omtalade pastor Åke Green. Under programmet sändes också kortare reportage, däribland ett filmat med dold kamera, under vilket en reporter utger sig för att vara homosexuell och erbjuds hjälp till botgöring och ”tillfrisknande” av en kristen kvinna. Under reportaget hör vi henne tala om hur manipulativ homosexuell ”propaganda” sprids i samhället. Kanske syftar kvinnan, likt den kristna motståndsrörelsen i USA, på ökad medierepresentation och speglar därmed en tilltro till mediernas påverkanskraft? Utan här uttalade ställningstaganden kring

¹⁷ Nordberg Stefan, Rindå Joakim (red.) (2006), *BRYT! Ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet*, RFSL Ungdom, Forum för levande historia.s.72

¹⁸ Ibid, s.76

¹⁹ Ibid, s.72

²⁰ Ibid, s.73

²¹ *Insider*, TV3 2 februari 2006

debattprogrammets respektive syften eller effekter för opinionsbildning, kan dock konstateras att omvända perspektiv som debatter kring heterosexualitetens vara eller icke vara, alternativt heterosexuellas rätt till familjeliv, för de flesta (heterosexuella?) antagligen förefaller fullkomligt otänkbara.

I undersökningen av Sahlman framkommer också att artiklar om homosexuella i hög grad fokuserar sex och bidrar till att konstruera en stark bild av homosexuella som uteslutande sexuella varelser.²² Medan bilder av homosexuella ofta representeras av män iklädda ”glitter och plymer” under Pridefestivalen, tycks journalister och ledarskribenter inte sällan uttrycka en oro över hur ”vardagshomosexualiteten” osynliggörs, vilket förmodas resultera i en hos den utbredda massan oförståelse för hur homosexuella som andra lever normaltråkiga vardagsliv.²³ Homosexuella kvinnor förekommer mer sällan än homosexuella män i media och då oftast i intervjusammanhang rörande familjebildning. Tendenser finns att män i artiklar eller ledare kring adoptionsfrågor vanligen framställs i negativ dager.²⁴ Samma oro uttrycks sällan eller aldrig i samband med transexuella, vilka konsekvent representeras som normavvikelser, i direkt anknytning till exempelvis mördares och/eller offers tragiska livsöden. Som exempel kan ges hur Expressen skrev om ”Helenmannens” oklara könsidentitet, liksom rubriker ofta inkluderar information om transsexualism vid styckfynd och dylikt.²⁵

I en av RFSL publicerad text står följande rader att finna; ”när något benämns och berättas om så finns det också, det är en del av verkligheten och något att identifiera sig med.”²⁶ Tyvärr har homosexualitet, bisexualitet och transpersoner länge varit osynliggjort/osynliggjorda i rörliga media, alternativt beskrivits i negativa skildringar. När det gäller massmediernas bilder av kvinnor och män representerar och reproducerar de generellt mycket stereotypa och traditionella könsrollsmönster²⁷, liksom erbjuder mycket heterogena generaliseringar i sina porträtteringar av hbt-personer. Homosexuella män framställs exempelvis vanligen som intresserade av utseende och mode, som att de samtliga rör sig i enlighet med ett visst manér eller associeras till glitter och glam á la Stockholm Pride.²⁸ Då en majoritet av utbudet i svensk kommersiell rörlig bild består av amerikanska

²² Nordberg Stefan, Rindå Joakim (red.) (2006), s.74

²³ Ibid, s. 74, 76

²⁴ Ibid, s. 76

²⁵ Ibid, s.75

²⁶ www.rfsl.se (pdf-fil)

²⁷ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005), s.187

²⁸ Ibid, s182

medieproduktioner²⁹, hänvisas nedan även till granskningar utförda av skribenter på internetsajterna *afterelton* och *aftellen*, vilka kartlägger representationer av och mönsterbildningar för hbt-karaktärer. Dessa mönsterbildningar överensstämmer i stort med de mest frekvent återkommande svar som framkommit i enkätundersökningar och frågeformulär, vars huvuddrag i arbetets senare delar kommer att presenteras. Dessa mönsterbildningar avses också i arbetets gestaltande del belysas och tydliggöras genom ett urval av egna observationer och analyser (presenterade och sammanställda i rörlig bild).

4.1 Underrepresentation och normavvikelser

Sexuella läggningar stridande mot heteronormen eller intersexualitet har i tv och film, i likhet med resultaten från Sahlmans undersökning av tidningar ovan, traditionellt förekommit som direkt relaterat till en mördare eller psykopats motiv för ett brott, eller för att ytterligare framhäva någonting ”avvikande” hos karaktären och därigenom främmandegöra denne.³⁰ Tydligast demoniseringar sker i TV-serien *CSI*, som av amerikanska organisationen GLAAD kritiserats för att kontinuerligt inbegripa sexualiteter/sexuella identiteter – framför allt transsexuella karaktärer- avvikande från heteronormen i handlingen endast då dessa är relaterade till mördare eller offers personligheter, varvid sexualitetens konsekvenser tillskrivs utgöra motivet för de brott som i serien begås.³¹ Bisexuella karaktärer porträtteras ofta som förvirrade, psykotiska, och översexuella³² alternativt oförmögna att föra en monogam livsstil,³³ vilket inom tevevärlden, enligt *afterelton*, förefaller leda till ett liv kantat av kriminalitet.³⁴ Transsexuella karaktärer är överhuvudtaget föga förekommande. På *afterelton* skriver Brent Hartinger “It’s not like Hollywood hasn’t been willing to show or imply same-sex sex. They’ve been doing it for decades. Unfortunately it’s all been rapes or other forms of brutal sex, in movies like *.../Pulp Fiction /.../ American History X /.../ Mystic River/.../*”³⁵

Naturligtvis står medieproduktioner av mer mångfacetterad art idag att spåra, framförallt tack vare Internets ständiga expansion, men inom mainstreamkulturen finns fortfarande mycket få karaktärer eller personer som är hbt representerade,³⁶ liksom ännu färre som porträtteras som tredimensionella och någorlunda sympatiska individer. Enligt uppgifter på

²⁹ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005), s.190

³⁰ Ibid, s187

³¹ www.afterelton.com/TV/2005/csi.html

³² www.afterelton.com

³³ www.afterellen.com/TV/2005/1/theoc2.html

³⁴ www.afterelton.com/TV/2005/5/housewives2.html

³⁵ www.afterelton.com/columns/2005/10/lastgayword.html

³⁶ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005), s189

afterellen har antalet homosexuella karaktärer i teve förvisso ökat något under de senaste åren, men dessa karaktärer porträtteras sällan som personer som likt heterosexuella har ett socialt liv som inkluderar en sexuell identitet. De kan på övriga plan förefalla jämställda med övriga karaktärer, men tillåts sällan skildras involverade i ett kärleksliv.³⁷ Under Southern Californias Annual Gay And Lesbian Film Festival i juli 2005 diskuterade en panel bestående av mestadels regissörer filmindustrin ur ett hbt-perspektiv. Don Roos kommenterar representationen av homosexuella män i rörlig bild; ”/.../ [Gay] is great for the jokes and the wisecracks, but once we have to think of Will as a romantic figure, we’re all vomiting at home /.../”³⁸

Hittills har i teveserievärlden endast *One Tree Hill*'s Anna (Daniella Alonso) utgjort en långtidsvarande karaktär vilken upplevs som tredimensionell och någorlunda psykiskt stabil, realistiskt porträtterande vårdarna med att ”komma ut” inför familj och vänner inskrivet i handlingen.³⁹ Utöver denna har dokusåpan *Top Model* av *afterellen* beskrivits som ett av de mest gayvänliga program någonsin, då de under flera säsonger haft bisexuella och homosexuella deltagare i tävlingen, liksom nu senast öppet lesbiska butch-tjejen Kim Stolz. Unikt för denna säsong - och unikt för mainstream teve överlag - var att Kim, i egenskap av modell förvisso bör behärska att stundtals ikläda sig traditionellt kvinnliga roller, men av både jury och medtävlande kontinuerligt uppmuntrats att satsa på sin ”maskulinitet”. Även jurymedlemmen Jay Alexander, kallad ”Miss Jay”, är öppet queer.⁴⁰ *The L Word* har hyllats för att visa tredimensionella lesbiska och bisexuella karaktärer i relationer. *The L Word* tycks dock, om nu sådana grova generaliseringar här kan tillåtas, till skillnad från de övriga program som nämnts, utifrån de svar som framkommit i enkätundersökningarna inte attrahera tittare i åldern 13-16 år. Dock nämns programmet i återhållsamt positiva ordalag av ett antal av undersökningens något äldre hbt-informanter.

4.2 Samkönade kyssar och relationer

Kyssar mellan samkönade har med åren börjat förekomma mer frekvent i rörliga media, men denna acceptans inom främst tv-serier tycks vara förbehållen lesbiska eller bisexuella kvinnor, men sällan eller aldrig män, vilket fortfarande tycks vara något av ett tabubelagt och mycket kontroversiellt ämne.⁴¹ Se bara på de reaktioner som väckts inför nyligen

³⁷ www.afterellen.com/TV/2005/12/2005.html

³⁸ www.afterelton.com/movies/2005/8/gayforpay2.html

³⁹ www.afterellen.com/TV/2005/1/onetreehill2.html

⁴⁰ www.afterellen.com/TV/2005/9/topmodel2.html

⁴¹ www.afterelton.com/TV/2005/5/housewives2.html

producerade milstolpen *Brokeback Mountain*, som förbjudits i Kina och Förenade Arabemiraten, liksom vissa platser i delstaten Utah, USA.⁴²

Så sent som år 2000 sändes i USA (enligt *afterelton.com*) den första homosexuella kyssen på kabelteve, i komediserien *Will & Grace*. Denna kyss var dock inte av romantisk eller känslösart, utan utgjorde en ”protest-kyss” mellan två manliga vänner vilka båda är homosexuella. Den första romantiska gay-kyssen på TV visades 2001 i ungdomsdramat *Dawson’s Creek*. Därefter har ett fåtal följt i serierna *Boston Public* i slutet av 2001, *Dawson’s Creek* och *The O.C* 2003, samt i avsnitt av *Will & Grace* och *Joan of Arcadia* under 2004, varefter *Desperate Housewives* 2005. Det totala antalet program i kabelteve som visat homosexuella kyssar i Amerika (vilket kan antagas överensstämma något så när med svenska siffror, då dessa serier oftast sänds i Sverige med någon säsongsfördröjning) uppnår under de senaste tjugo åren till endast sex stycken, medan kyssar mellan kvinnor visats av över trettio program på kabelteve under samma period.⁴³ Antalet heterosexuella kyssar under samma period förblir osagt.

4.3 Sexualitetens sensationsvärde och representationer av bisexuella kvinnor

Viklund skriver i sin text att motivet för representation av minoriteter vanligen är dess attraktionskraft för potentiell målgrupp av reklamansörare, men att det förekommer att minoriteter utnyttjas i mediala sammanhang för sitt sensationsvärde.⁴⁴ Enligt uppgifter på *afterellen* kan man ana att samkönade kyssar mellan kvinnor har utvecklats till ett sätt för teve och film att nå högre tittarsiffror. Under Video Music Awards 2003 anklagades de uppmärksammade kyssarna mellan Madonna, Britney Spears och Christina Aguilera för att vara utstuderade försäljningsknep. Då kyssarna å ena sidan chockerade genom sina uppenbarliga anspelningar på kvinnlig rå sexualitet i motsats till den mjuka sexualitet kvinnor vanligen tillskrivs, men å andra sidan utgjorde ett minutöst repeterat pr-knep från tre heterosexuella (?) kvinnor, kan kyssarna trots den uppmärksamhet de tilldrog sig snarare sägas göra mer för de respektives karriärer än för att belysa homosexualitet. Inte att förringa visades dock en lesbisk kyss i tv och unga lesbiska fans kan nu drömma om att en dag få kyssa Madonna.⁴⁵ Av reaktionerna att döma, har vi dock förmodligen en lång väg att gå innan fenomenet naturaliserats. Vad som kan förefalla problematiskt med samkönade

⁴² Eriksson Karolin, ”Gaywestern visas trots homoförbud”, *Svenska Dagbladet*, 24/2 2006, s 21.

⁴³ www.afterelton.com/TV/2005/5/housewives2.html

⁴⁴ Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) a.a, s.189.

⁴⁵ www.afterellen.com/TV/vmakiss.html

kyssar mellan heterosexuella i pr-syfte, är att vad som för bi- och homosexuella utgör en identitet och en genuin livsstil, reduceras till en ”trend”, en ”fas” en kvinna går igenom innan hon slutligen möter den rätte mannen, eller ett sätt för heterosexuella kvinnor att fresta sina pojkvänner. På *afterellen* hävdas att synliggörande av detta slag förvisso är att föredra framför osynliggörande, men resonemangen vidareutvecklas med frågan om detta verkligen i längden bidrar till att öka legitimiteten för verkligt homosexuella. På *afterellen* efterlyses genuint homosexuella förebilder inom media för unga att identifiera sig med.⁴⁶

4.4 Kommersiellt framgångsrika TV-serier; *The OC* och *Desperate Housewives*

Under 2005 introducerades i populära TV-serien *The OC* en bisexuell relation mellan huvudkaraktären Marissa Cooper (Misha Barton) och Alex (Olivia Wilde), båda karaktärer attraktiva enligt traditionellt feminina könsnormer, unga, icke stereotyp och sympatiskt porträtterade. Då teveseriens primära storyline berör Marissa's relation till Ryan (Benjamin McKenzie), avslutades dock förhållandet redan efter några avsnitt. Istället för att skildra ett genuint förhållande med realistiskt avslut, bröts förhållandet utan vidare förklaring tvärt, varpå dittills sympatiska Alex oförklarligt genomgick en instant personlighetsförändring och transformerades, föranlett av svartsjuka, till en i raden av psykotiska bisexuella karaktärer. Marissa's sexuella läggning framstod i efterhand snarare som en upprorisk experimentell fas, än ett uttryck för genuina känslor.⁴⁷ Även *Desperate Housewives* bidrog vid första anblick till homosexuellt synliggörande genom att sända en homosexuell kyss mellan två tonårpojkar i en pool. Tyvärr utvecklades handlingen även här till att porträttera den unge Andrew Van Der Kamp (Shawn Pyfran) som en osympatisk och genuint elak individ. I säsong 3 utvecklar Andrew en homosexuell relation, vilken förbjuds av modern Bree, varefter Andrew söker finna medel för hämnd och idkar utpressning gentemot sin oförstående mor. Till seriens försvar kan möjligen konstateras att majoriteten av invånarna av Wisteria Lane är udda karaktärer. Oavsett vilket, blir dock Andrew ytterligare en i raden av de karaktärer där homo- eller bisexualitet intimt förknippas med negativa associationer.⁴⁸

⁴⁶ www.afterellen.com/people/oops.html

⁴⁷ www.afterellen.com/TV/3/theoc2.html

⁴⁸ www.afterelton.com/TV/2005/housewives.html

5. Reflektioner kring resultat av enkätundersökning riktad till elever på Eriksdalsskolan

Den 3 mars och den 26 april besvarade 18 flickor och 5 pojkar i åldrarna 13 till 16 år en enkätundersökning rörande representationer av hbt i kommersiell rörlig bild, samt kring egna värderingar om hbt. Av 35 utdelade enkäter besvarades 23, varav 16 icke fullständigt ifyllda i varierande grad.

Den slutsats som dragits utifrån enkätundersökningen är att eleverna förvisso äger ett förhållandevis accepterande förhållningssätt gentemot hbt-personer och säger sig respektera dessa individer, men uttrycker också en del omedvetet förutfattade meningar som att man kan "se" på någon om denne/denna är hbt, liksom att media borde framställa hbt-karaktärer så som de "egentligen" är. Ett antal elever tycks uttrycka sympati för hbt-personer utifrån en uppfattning om att dessa generellt som grupp önskar uttrycka sin sexualitet/könsidentitet i enlighet med de massmediala stereotyperna, men saknar mod och stöd nog att öppet demonstrera detta i verkliga livet. De flesta tycks läsa av de massmediala koderna väl, vilket tyder på en mediekännedom och åtminstone vid uppmaning till reflektion också en medvetenhet som möjliggör diskussioner på mogen nivå. De elever som känner någon som är hbt tycks överlag vara mer medvetna om att medias representationer är stereotypa än övriga. Inga fördomar av alarmerande intolerant karaktär framkommer i svaren, även om viss okunskap uppvisas. Troligtvis handlar dock mycket hos dessa unga människor mer om bristande medvetenhet och reflektion än om djupt rotade eller oföränderliga värderingar.

6.0 Reflektioner kring resultat av enkätundersökning riktad till lärare samt deltagande observationer vid Eriksdalsskolan

En enkät riktades till lärare av slumpmässigt urval vid Eriksdalsskolan i Stockholm den 26 April 2006. Enkäten berörde bland annat arbetsmiljö, huruvida kännedom fanns om skolans eventuella handlingsplaner nämner hbt, om fortbildning/professionella samtal erbjudits samt om, och i sådana fall, hur frågor av detta slag diskuteras elever-personal och personal-personal emellan. Även ett antal frågor om mediekonsumtion ställdes, liksom frågor om hur pedagoger kan verka för acceptans alternativt förvärpa ett intolerant klimat. Av ca 15 utdelade enkäter lämnades 7 stycken in av lärare i åldrarna 31-60 år, varav 3 besvarades av män och 4 besvarades av kvinnor. Samtliga har uppgett att de identifierar sig som heterosexuella.

Utifrån enkätens svar, samt egna observationer vid verksamhetsförlagd utbildning och timvikariat, är aktuell tolkning att värderingsövningar och information generellt anordnas vid enstaka tillfällen under exempelvis temadagar, under vilka man främst diskuterar människovärde liksom homo- och bisexuellas rätt till ett (kärleks- och familje-) liv likvärdigt heterosexuellas. Utifrån de svar som framkommit förefaller samtliga informanter generellt vara medvetna om att de i egenskap av lärare bär ett ansvar att i enlighet med värdegrunden motverka fördomar. Samtliga förefaller dock tolka frågorna som om undersökningen rör förekomsten av diskriminering, trakasserier, uttalad mobbing eller liknande riktad mot någons sexuella läggning eller könsidentitet. Detta är också de enda problem och åtgärdsområden informanterna omnämner eller reflekterar över i sina svar. Hbt-frågor i detta avseende tycks generellt behandlas vid separata temadagar eller utgöra föremål för tillrättavisningar alternativt diskussioner då kränkande ordväxling uppstår. Framförallt talar samtliga, en man undantagen, uteslutande om främst homosexualitet, ibland bisexualitet, men aldrig om transpersoner –trots att dessa medvetet inkluderats i frågeformuleringarna. Endast en man kopplar samman hbt-frågor och begreppet heteronormativitet med frågor om könsroller, vilket är en väsentlig förutsättning för problematisering av heteronormativitet. Överlag tycks det dock råda viss avsaknad av medvetenhet kring problematiken med osynliggörande, bristande integration och tillhandahållande av förebilder för identifikation. Positiva aspekter av enkätsvaren är att samtliga anger att de arbetar med frågor av denna art och tydligt markerar att kränkningar i ord eller handling är oacceptabla inför elever. En bildlärare nämner också att hon under lektioner i konsthistoria inkluderar homosexuella konstnärer och söker vara medveten om sitt språkbruk. Flera uppger att de för diskussioner med elever i den vardagliga interaktionen, utöver de temadagar som anordnas. Information saknas helt om huruvida professionella samtal och framförallt fortbildning (information riktad till lärarna själva) förs pedagoger emellan eller huruvida dessas värderingar utvärderas sinsemellan.

6.1 Reflektioner kring deltagande observationer

Enligt (egna) observationer av tillvägagångssätt vid andra typer av temadagar har ofta teman och lösa direktiv riktats från skolledning, varvid separata arbetslag och/eller mentorer sedan ansvarat för innehåll och organisation. Likaså har en i diskussioner uttalad ”nolltolerans” gentemot nedvärderande bruk av framförallt ordet ”bög” vid oräkneliga tillfällen bevitnats utebli i åtskilliga sammanhang av en rad lärare. Ordet är också frekvent förekommande bland elever under såväl raster som lektionstid, vilka överlag tycks behöva

långt striktare tillrättavisningar och värderingsdiskussioner. Detta ord ignoreras ofta, alternativt avvisas med hänvisningar som ”Inga sådana ord i klassrummet!”. Att sexualiteten som sådan är naturlig framhålls sällan, varför en åtskillnad av värdeladdningen och ordets innerbörd sällan klargörs. Välmenandet till trots, förefaller förmaningar av sådana slag dels vara föga framgångsrika, men än värre kan tyckas vara den omedvetna värdering som läraren själv lägger till innerbörden av ordet. Genom att tydliggöra separationen av värdering och ordets egentliga betydelse, understryka att den negativa värdeladdningen är vad som invänds emot, är, enligt min mening, av stor vikt för personer verksamma i det pedagogiska rummet att medvetandegöra, varför fortbildning kan antagas vara nödvändig för att uppmärksamma sådana uttryck för oavsiktligt bestående av heteronormativa fördömanden. Positivt är dock hur skolans mobbingteam med omedelbar verkan ingrep då en mobbinganmälan inlämnats angående en elev, vilken bevitnats, märkbart illa berörd, utgöra föremål för upprepade kommentarer av ”skämtsam” jargong.

7. Reflektioner kring resultat av enkätundersökning riktad till unga vuxna med hbt-identitet

Då endast nio personer har besvarat enkäten, finns naturligtvis svårigheter med att utifrån dessa resultat dra generaliseringar eller finna mönsterbildningar gemensamma för ”hbt-personer” i allmänhet – vilket här heller inte bör misstolkas vara avsikten. Enkäterna har besvarats av fyra öppet bisexuella kvinnor, en öppet homosexuell kvinna, en öppet homosexuell man, en kvinna som identifierar sig som transperson (FTM) och homosexuell, en transperson (FTM) vars sexualitet ej specificerats, och en bisexuell man som vid tiden för undersökningen ännu inte valt att avslöja sin sexualitet för sin omgivning.

Oavsett hur oproblematiskt det egna förhållandet till den sexuella identiteten/könsidentiteten upplevs vara, förefaller samtliga informanter ännu i vuxen ålder stundtals välja att träda in i en för heteronormen mer förväntad könsroll i olika sociala miljöer, och/eller uppger att upplevelsen av trygghet/bekvämlighet med sexualiteten/könsidentiteten varierar beroende på kontext och faktorer såsom människors ålder, (sub)kultur, religion eller samhällsklass etc. Även kön anges som faktor av den man som inte är öppen med sin bisexualitet; kvinnor upplevs av honom som mer accepterande än män. En 22-årig informant som identifierar sig som transperson uppger att andra människors omedelbara kategoriserande av könstillhörighet begränsar det egna handlingsutrymmet genom berövandet av definitionsrätten av identitet.

Samtliga informanter, utom den bisexuelle mannen, anger att det önskvärt för pedagoger vore att i olika avseenden medvetandegöra heteronormen, att inte alltid utgå ifrån att alla barn/ungdomar är heterosexuella. Detta är en form utav osynliggörande som förstärker denna normativitet. Den bisexuelle mannen talar generellt om att verka för öppenhet för olikheter och motverka fördomar. Att tydligt markera avstånd gentemot homofobi och kränkningar av allehanda slag nämns också. Två av kvinnorna i undersökningen exemplifierar ett icke-heteronormativt förhållningssätt i vardagliga relationer med en enkel omformulering av ”Har du en pojkvän?” (”flickvän” om riktat till man) till ”Har du en partner?”.

De svarar samtliga att de tror att media spelar en roll i bevästandet och skapandet av normer, vilket av vissa vidareutvecklas som att dessa bilder kan utgöra den enda ”informationskälla” människor som inte mött eller känner ngn hbt-person har att bilda sin uppfattning utifrån. Oavsett varierande grad av engagemang, tycks samtliga dela en uppfattning om att vad som önskvärt vore är mer mångfacetterade porträtteringar av hbt-karakterer att identifiera sig med, utöver de stereotyper vi vanligtvis möter- att homosexualitet integreras i handlingen lika naturligt som heterosexualitet. Ett antal informanter vidareutvecklar också detta som att hbt-personer rimligen bör inkluderas i massmediala debatter och evenemang tack vare sin individuella yrkeskompetens, inte i egenskap av representanter för en minoritetsgrupp. Någon uttalad önskan om att helt avlägsna dessa stereotyper finns dock inte som uttalat eller gemensamt svar bland de tillfrågade, även om dessa problematiserats i vissa svar och en sådan önskan insinueras i ett fall. Den öppet homosexuelle man som intervjuats anser att människor ofta får dessa fördomar utmanade när de möter en hbt-person i verkliga livet, och att många då ändrar sina uppfattningar när de upptäcker att alla hbt-personer inte ”är” så som de ”är” i media. Denne man, liksom den homosexuella kvinna som intervjuats, nämner vidare hur mediala förebilder är viktiga för identifikation och bekräftelsen av att ”det finns fler som jag” och uttrycker inte i lika hög grad som flera andra informanter ett ifrågasättande av etablerade stereotyper. Kvinnan säger om tv-serien *The L Word*; ”Visst är det de vanliga klyschorna, men det var ändå skönt att bara få se lesbiska på tv. Alla tv-serier är ju klyschiga egentligen, men de har ju i alla fall inte butch-klyschan med där.”

8.0 Åtgärdsförslag, metoder och diskussionsunderlag

Heteronormens dominerande position vidmakthålls av allt att döma inom skolväsendet generellt, varvid de skyldigheter skollagen förordar kring aktivt främjande av könsnormativ medvetenhet, liksom motverkande av alla former av kränkande behandling, många gånger förbises och fortlöpande osynliggörs.⁴⁹ Sådillvida en tydligare tillsyn av skolornas efterföljande av Skolverkets direktiv inte etableras, vilken medför progressiva åtgärdsprogram, tycks det i realiteten ännu vara upp till var pedagogs samvete att sedan använda dessa. Här krävs aktiva diskussioner på lärarutbildningar och yrkesverksamma lärare emellan för att medvetandegöra de egna värderingarna och för att se den större kontext inom vilken man verkar.

I rapporten *Det var bara en bögdjäväl. På väg mot en strategi att förebygga och motverka homofientligt våld* konstateras möjliga strategier till hur hbt-personers situation kan förbättras. I hög grad hänvisas till hur organisationer som har med människor att göra, främst barn och ungdomar, bör utveckla konkreta handlingsplaner och tydliga direktiv för bekämpandet av vad författaren refererar till som homofientlighet. Viktigt är också att de personer som arbetar inom dessa organisationer medvetandegörs i dessa frågor, genom utbildning och samverkan med homosamhället.⁵⁰ Aktiva och gemensamma ansträngningar mellan skolläring och lärare, samt om möjligt inkluderande av föräldrakontakter, behövs för att realisera ett normifrågasättande perspektiv.⁵¹ För att upphäva det heteronormativa tänkande som betecknar hbt som avvikelse, krävs att reflektioner kring sexuell läggning och könsidentitet inkluderas i det värdegrundsarbete som redan förmedlas till elever, istället för att behandlas i separata diskussioner kring arbetsmiljö.⁵² Idag utgör på de flesta skolor heteronormativiteten och bristen på öppna diskussioner förmodligen ett större problem än uttalad homofobi.

8.1 Vardaglig interaktion och den enskilde pedagogens roll

Kvävande tystnad, liksom ”skämksam” jargong, kan utgöra effektiva kränkningar för den person som bryter mot normen. Viktigt är att vara inkluderande i sitt sätt att tala, att aldrig utgå ifrån att alla är heterosexuella eller blunda för kommentarer och språkbruk, samt att tydligt markera avstånd vid skämksam jargong. Detta kan konkret innebära att använda begreppet partner i relationssammanhang eller att säga ifrån alternativt avstå från att skratta

⁴⁹ www.rfsl.se/?p=107

⁵⁰ www.rfsl.se/?p=1358

⁵¹ Henley Rickard (red.) (2006) s.19

⁵² Ibid, s.20

när någon förlöjligar hbt.⁵³ Av stor vikt är att kontinuerligt föra diskussioner kring normer och värderingar, kön och genusförväntningar, liksom att poängtera varför vi bör ifrågasätta dessa. Vidare förslag på hur detta mer konkret kan manifesteras i skolvardagen är att uppmärksamma aktuell samhällsdebatt och medieföreteelser, att anordna återkommande temadagar/veckor, ge exempel på förebilder från media eller andra vuxna, att problematisera mediala representationer, samt att medvetandegöra ett kritiskt granskande i urval av läromaterial. Visa alternativ till mainstream-kulturens ofta stereotypiserande medieframställningar, inkludera mer mångfacetterade exempel av böcker eller filmer vilka tar upp normbrytande teman och utmanar invanda synsätt eller problematiserar tabubelagda ämnen.

8.2 Befintliga diskussionsunderlag och metoder

I filmen *Det är Självkligt!*, producerad i USA men i Sverige utgiven av Svenska Filminstitutet, demonstreras hur en rad skolor i USA på varierande vis arbetar aktivt för att främja förståelse och motverka fördomar gentemot hbt. I filmen ser vi hur lärare utmanar elever att reflektera över stereotyper och förutfattade meningar genom diskussioner i klassrum, kring fotoutställningar, diskussioner kring media, utifrån sagoböcker, anordnade temadagar såsom "Gay and Lesbian Pride Day", samt besök av homosexuella informanter representerande organisationen Community Against Violence. Metoderna finns och detta material kan med fördel användas för fortbildning av lärare vilka upplever en osäkerhet inför hur ämnet kan bemötas. I Sverige finns RFSLs utbildade informanter tillgängliga besittandes stor kunskap och lång erfarenhet för skolor i storstadsområdena, vilka kan besvara elevers frågor och funderingar kring identitet och sexualitet. Informationen hålls av personer som själva har en hbt-identitet och som på ett öppet sätt kan reda ut eventuella missförstånd och bereda eleverna en möjlighet till vidgad förståelse för det som kan falla utanför ramarna i en heteronormativ skolmiljö. Samtalen planeras professionellt i samråd med skolan och äger vanligen rum vid ett eller två tillfällen, i samband med temadagar eller inom ramen för enskilda ämnen som livskunskap eller biologi.⁵⁴ På hemsidan finns information för den som önskar närmare orientera sig i dessa frågor, liksom en online-butik och länkar med läs/filmtips.

I metodmaterialet *BRYT!* finns en rad konkreta åtgärdsförslag, diskussionsunderlag och utarbetade värderingsövningar publicerade, liksom i *Liv i Lärarrummet*. Utöver dessa

---

⁵³ Ibid, s.11

⁵⁴ www.rfsl.se/?p=107

rekommenderas *Någonstans går gränsen*, >>Först såg vi en film<<, samt ovan nämnda *Det är Självklart! Att samtala med ungdomar om homosexualitet*.

Statens skolverk har under våren 2005 genomfört en studie av de i Sverige i nutid vanligast förekommande läroböckerna utifrån diskrimineringsgrunderna. Även Svenska Dagbladet har publicerat en granskning av aktuella samhällskunskapsböcker och de värderingar dessa uttalar, inom vilka de funnit att homosexuella beskrivs som sexuellt avvikande i fördomsfulla ordalag.⁵⁵

8.3 Rörlig bild

Flertalet filmer som sannolikt kan tjäna till att väcka tankar och visar sexualiteten ur ett perspektiv som tydligt fokuserar identitet och relationer finns att samtala kring. *Boy's Don't Cry* baseras på transexuella Brandon Teenas tragiska livsöde och skildrar transexualitet på ett vis troligtvis omöjligt för någon med minsta tillstymmelse till empatisk förmåga att lämna oberörd. *Fucking Åmål* vidrör kvinnlig sexualitet (onani) liksom bi/homosexualitet och mobbing, *Hip Hip Hora* speglar de genusförväntningar och skällsord vanligt förekommande bland skolungdomar förr som nu. Hyllade milstolpen *Brokeback Mountain* berättar en kärlekshistoria mellan två män i en oförstående omvärld, likt en heterosexuell kärleksskildring visande sexscen och kyssar utan tvetydigheter eller tabubejakande förmildrande implikeranden. Tyvärr har i skrivandets stund ännu inte *Transamerica* setts och kan följdaktligen inte heller rekommenderas, men lever den upp till ryktet läggs nu ytterligare en film till raden av få produktioner som bidrar till att synliggöra hbt-identiteter i sympatiska dager. Även tv-serien *Nip/Tuck* visar denna säsong representationer av transidentiteter, på ett vis som vid medveten analys kan verka som utgångspunkt för ifrågasättande av porträttering samt genusdiskussioner med anknytning till begrepp som kvinnlighet och manlighet i våra respektive vardagsliv.

9.0 Sammanfattning

9.1 Resultat utifrån empiriskt underlag

Detta arbete har sökt belysa hur hbt-identiteter inom såväl pedagogiska som mediala rum kontinuerligt osynliggörs alternativt representeras som normavvikelser, vilka tilldelas ett mycket begränsat rollspektra. I såväl gestaltande arbete som de undersökningar som genomförts i arbetets skriftliga del, presenteras generaliserande en sammanfattning av

⁵⁵ www.rfsl.se/?p=586&aid=2774

etablerade rollmönster inom rörlig bild. Homosexuella män framställs som våldtäktsmän, pedofiler eller män med enligt heteronormen tillskrivet ”feminina” manér och attribut. Homosexuella kvinnor osynliggörs, men skildras vid porträttering motsatt ovan som ”maskulina” och föraktandes män. Bisexuella män förekommer knappt alls, medan bisexuella kvinnor visas i sensuella scener, vanligen tillfredsställande mannens sexuella fantasier. Transpersoner underrepresenteras men förekommer som offer och/eller mördare i skildrandet av tragiska människoöden eller för att demonisera och främmandegöra karaktärer.

Utifrån svar i enkätundersökningar och frågeformulär framgår att en hög andel informanter tillskriver sig en tilltro till den rörliga bildens möjligheter att befästa heteronormativa värderingar, liksom samtliga tydligt kan urskilja stereotyper i representationen av hbt-karaktärer. Hbt-informanter upplever dessa rollmönster som begränsande och hänvisar till hur en stark heteronorm inom såväl media som övriga samhället kan komplicera tillvaron för hbt-identiteter. Lärare och elever uppvisar generellt en accepterande hållning gentemot homo- och bisexuella, medan transpersoner hamnar i skymundan. Elever tycks också i viss mån lättare acceptera hbt-personer som underordnar sig heteronormativa genusförväntningar. Generellt uppvisas okunskap och/eller bristande reflektion kring könsöverskridanden och könsidentitet. Inom såväl pedagogiska som mediala rum osynliggörs generellt hbt-identiteter alternativt behandlas separat istället för att inkluderas i befintlig undervisning och värdegrund, vardaglig interaktion eller i handlingen av en film, på ett sätt jämlikt heterosexualitetens och de heteronormativa könsförväntningarnas status som självklara.

9.2 Undersökningens konklusion

Genusförväntningar, liksom den heterosexuella tvåsamhetsnormen kan verka begränsande för de människor som upplever att de trivs bättre med att leva sina liv efter andra mallar eller i andra roller. Att aldrig tala om homosexualitet, bisexualitet eller transpersoner, eller att endast stundtals referera till det som något rådande bortom heteronormen, är passivt osynliggörande och signalerar tydligt för unga individer att detta är starkt avvikande från normen, liksom bristen på samtal och/eller massmediala representationer berövar den unge mångfacetterade förebilder att identifiera sig med. Problematiserande av normer kan vara en möjlighet för oss att bidra till att tillsammans med uppväxande generationer skapa ett accepterande, inkluderande och mer förstående samhällsklimat – under förutsättning att det är ett arbete som fler lärare tar på allvar och inser vikten av, liksom att lärarna utvärderar

sina egna värderingar. Vi har möjligheten att verka för ett samhälle där var individ bereds likvärdiga valmöjligheter i sitt identitetsskapande, där all kärlek värderas lika högt och alla människor i demokratins sanna bemärkelse faktiskt har desamma rättigheter, men förändringar sker med mentalitet, genom att medvetandegöra värderingar. Feminismens relevans förefaller oturligt stundtals tillskrivas en exkluderande kamp mot patriarkala ordningar till förmån för kvinnors rättigheter, istället för att tolkas som en vidare kritik mot genuskonstruktioner och hur könsnormativt tänkande tillhandahåller snäva rollregister, vilka utgör begränsningar för individen. Så länge heterosexuella avfärdar hbt-frågor som frågor för ”dem andra” eller tal om sexualitet reduceras till att handla om sexleksaker och vem man sätter på, kommer dessa frågor att skrida framåt i ett alltför sakteliga mak. Faktum är att vi alla tjänar på att ifrågasätta normer, därför att det handlar om rätten för var enskild individ att själv definiera sin identitet, att uppleva frihet och en trygghet i hur vi väljer att leva våra respektive liv.

10. Vidare reflektioner över insamlad empiri och observationer

Vad som utifrån samtal med informanter, undersökningar och till viss del bearbetning av källor kan förefalla något alarmerande, är hur samtliga (undantaget en bisexuell kvinna samt de två informanter som identifierar sig som transpersoner) i varierande grad uppvisar bristande reflektion kring heteronormativitetens konsekvenser för könsöverskridanden, liksom en stor andel stundtals tycks uttrycka, inte bara önskemål om ett bredare rollspektra representerat i media, utan implikerar en uppfattning om att de stereotyper media representerar inte är önskvärda. Flertalet elever talar om hur överdrivna stereotyperna är, att media borde upphöra att visa dessa för att istället visa hbt-personer såsom de ”egentligen” är. Även flertalet vuxna hbt-informanter omtalar heteronormativitet ur aspekten sexualitet, liksom exempel ges om hur människor ofta reviderar tidigare fördomar i mötet med en verklig hbt-person, då de inser att personen ifråga inte överensstämmer med stereotypen. Naturligtvis krävs ett bredare utbud och seriösa alternativ till de etablerade stereotyperna, men en farhåga är att dessa tendenser uttrycker ett omedvetet legitimerande och upprätthållande av heteronormen även inom ”hbt-samhället”. Så länge bögar och flator lever upp till via heteronormen föreskrivna genusförväntningar kan vi alla lära oss att tolerera eller acceptera dem, men när genusförväntningarna utmanas distanserar vi oss från detta obegripliga ”annorlundaskap”? Betyder detta i förlängningen att de personer som lever upp till stereotyperna inte får finnas till? Min rädsla är, att vi i vår iver att radera

fördomar och att rasera mediernas ensidiga porträtteringar, glömmer bort att betona att det är multipla roller och färre normer som krävs för individuell valfrihet, inte att fullständigt utplåna de redan etablerade. De reflektioner som delges i svaren fokuserar ofta sexualitet, men förbiser inte sällan könsöverskridanden samt diskussionen kring normativitet i vidgad kontext, som ett begränsande av valmöjligheter i identitetsskapande och möjligheten till utvecklandet av var individs fulla potential.

11.Källförteckning

Tryckta källor

Andersson Sören, Sjödin Maria (red.) (2004) *Höra hemma*, Zie.

Eriksson Karolin, "Gaywestern visas trots homoförbud", *Svenska Dagbladet*, 24/2 2006,s 21.

Henley Rickard (red.) (2006), *Liv i lärarrummet. Om sexuell läggning och arbetsmiljö i skolan*, RFSL.

Lundquist Daniel, Viklund Klas (red.) (2005), *Först såg vi en film*, Stockholm, Svenska Filminstitutet, Myndigheten för skolutveckling.

Nordberg Stefan, Rindå Joakim (red.) (2006), *BRYT! Ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet*, RFSL Ungdom, Forum för levande historia.

Viklund Klas (red.) (2000), *Det är självklart! Att samtala med elever om homosexualitet*, Västerås, Svenska Filminstitutet, RFSL.

Otryckta Källor

www.afterellen.com

www.afterelton.com

www.rfsl.se

Insider TV3 2 februari 2006

Det är självklart! Att samtala med elever om homosexualitet. San Fransisco, Kaliforninen, USA, Svenska Filminstitutet/ Women's Educational Media.

Informanter:

23 elever vid Eriksdalsskolan, 18 flickor och 5 pojkar i åldrarna 13-16 år, besvarade under skoltid en enkätundersökning den 6 mars 2006 och 26 april 2006.

9 unga vuxna med homo/bisexuell läggning, varav två män och 5 kvinnor, samt 2 transpersoner (FTM), i åldrarna 21-29 år besvarade en enkätundersökning via mail mellan den 15 april och 5 maj 2006 . Två av dessa informanter gav även kompletterande svar i en intervju i anslutning till enkäten.

7 lärare, varav 4 kvinnor och 3 män, i åldrarna 31-60 år anställda vid Eriksdalsskolan besvarade en enkätundersökning den 26 april 2006.

Sammanställning av enkätundersökning riktad till vuxna homo/bisexuella och transpersoner.

Dessa enkäter har riktats till nio vuxna med homosexuell respektive bisexuell läggning, varav en identifierar sig som transperson. Ytterligare en transperson har efter mindre justeringar av enkäten besvarat denna. Intentionen var att utöka antalet informanter, samt att inkludera fler informanter som identifierar sig som transpersoner. Detta uteslöts dock till följd av tidsbrist. De personer som besvarat enkäten är fyra bisexuella kvinnor (24/28/29/29 år), en homosexuell kvinna (25 år), en kvinna med homosexuell läggning som identifierar sig som transperson (21 år), en bisexuell man (28 år), en homosexuell man (24 år), samt en transperson (22) född till kvinna som identifierar sig som man (FTM), sexuell läggning ej specificerad. Endast den bisexuelle mannen var vid tillfället för enkätens besvarande ännu ej öppen med sin sexualitet. Den 21-åriga kvinna som svarat att hon identifierar sig som transperson är öppen med sin homosexualitet, men inte med sin könsidentitet. Samtliga har besvarat enkätens frågor, men den homosexuelle mannen och kvinnan intervjuades till skillnad från övriga informanter, vilka besvarade enkäten via e-mail. Dessa personers muntligt presenterade svar nedtecknades istället vid respektive intervjutillfälle, varför sammanfattningar av samtalen och ej ordagranna citat återges. Enkäten var för de homo- och bisexuella informanterna utformad så som den presenteras nedan, med undantag för de kursiverade formuleringar som för transpersoners räkning sedan tillkommit för att inkludera könsidentitet/könsuttryck. Vid de platser där något strukits och ersatts av annan formulering återges ofta endast den senare, då skillnaderna varit marginella. De flesta ändringar ersätter ”transsexualitet” men paraplybegreppet ”transpersoner”. Den kvinna som angett att hon identifierar sig som homosexuell och transperson besvarade dock oturligt nog enkäten så som den utformats i sitt första utkast. Av denna anledning finns möjligheten att alla hennes upplevelser och tankar om sin identitet som transperson inte tydligt framkommer i enkätsvaren. Här refereras de respektive individernas svar av praktiska skäl till som exempelvis K/b/28 (kvinna/bisexuell/28) eller k/h-t;ftm/21 (kvinna/homosexuell-transperson; female to male/21). När två personer av samma kön i samma ålder har samma sexuella läggning benämns en av informanterna med en siffra adderad efter könet, exempelvis K2/bi/29.

Undersökning kring identitetsskapande (h/b/t) och mediekonsumtion.

Resultaten av de frågor som ställs i undersökningen kommer att bearbetas anonymt och endast utgöra underlag för en uppsats rörande eventuella samband mellan mediekonsumtion och människors attityder gentemot homo/bi/transpersoner. Uppsatsens syfte är att undersöka hur mediala framställningar och normer/värderingar kan problematiseras i skolan för att underlätta ett icke fördömande och accepterande förhållningssätt, liksom stärka individens upplevelse av valmöjligheter i sitt identitetsskapande. Tack på förhand!

1. Skulle du kalla dig själv hetero/homo/bi/transsexuell? Offentligt? Privat? Identifierar du dig själv som hetero/homo/bi/transperson? Kallar du dig för detta offentligt? Privat?

M/b/28: bi (endast privat)

K/b/28: Vill egentligen inte definiera mig själv på det sättet, men bi antar jag eller flata. Man kan ju aldrig veta vad som händer i framtiden, identiteten omskapas hela tiden.

M/h/24: homosexuell

K/b/29: Jag väljer att säga att jag har en samkönad relation eller att jag är icke-heterosexuell. Jag har svårt för de olika begreppen HBT, men är Bi om jag måste bestämma. Jag väljer noga vem jag berättar det för, men har inga problem att visa öppet att jag har en relation med en annan kvinna (hålla handen etc.)

K/h-t; ftm/21: Ja, jag kallar mig själv homosexuell och transperson, både offentligt och privat. Det är dock endast mina vänner inom rfsf som vet om att jag är transperson. Det är jag annars privat med. Så min familj vet det inte.

K2/b/29: Nej, jag talar aldrig om min sexuella läggning. Jag vet inte ens vad jag har för läggning. Jag tycker inte att det är något att diskutera, eftersom det är min ensak vilken människa jag är tillsammans med. Å andra sidan är det vid få tillfällen jag nämner "min tjej" på ett naturligt sätt när jag är med folk jag inte känner. (Typ på jobb, i affären etc) Och det beror på att jag är orolig för andra människors reaktioner.

K/b/24: Ja! Bisexuell! /Ja! Bisexuell! / Ja! Bisexuell!

K/h/25: Ibland känner jag mig homo och ibland känner jag mig bi, men nu identifierar jag mig nog som homosexuell. Jag har haft pojkvän i mitt liv om man säger så, men känner mig mer homosexuell, i alla fall nu.

K/t; ftm/22: Jag identifierar mig som transperson eller transkille, och kallar mig det såväl offentligt som privat. Offentligt går jag ofta bara som kille, men om ämnet blir aktuellt på något sätt brukar jag förklara att jag är transperson.

2.a) Har det hänt att du vid något eller upprepade tillfällen har upplevt svårigheter med att visa eller tala om din sexualitet eller om relationer med andra människor? Om du identifierar dig som transperson, har du upplevt svårigheter med att visa eller tala om din könsidentitet eller ditt könsuttryck inför andra människor? Om ja, hur har detta påverkat dig?

M/b/28: Ja, mer introvert. Svårare att ev. tala med och ta kontakt med folk. Från upptäckt en viss avhållsamhet mot folk med en homosexuell böjelse. Dessa är spekulationer, men troligen en viss sanning.

K/b/28: Ja. Tror att det har gjort mig mer avvaktande och "integritetsfull" inför nya bekanskap.

M/h/24: Ja, man skärmar sig, håller det inom sig. Vänner kan man välja, men inte släkten.

K/b/29: Ja, varje gång jag är i ett nytt sammanhang "förutsätter jag" att folk är mer eller mindre homofoba. Speciellt på en arbetsplats har jag känt att det efter ett tag är viktigt att testa denna tes genom att utmana den. Att ta upp frågor kring HBT men utan att outa sig själv. Känns det tryggt kan jag till slut välja att komma ut. Och att komma ut är något man som HBT måste göra i varje ny situation....

Det påverkar en på så sätt att man känner självförakt. Att man förutsätter att folk skulle fördöma en. Att man tänker "tänk om de visste, vad skulle de tycka om mig då, hur skulle de bete sig"? Man känner sig ständigt ofri.

Och att inte kunna/få berätta att man är gay är för mig att inte kunna vara sig själv helt och fullt. Det är en så stor och viktig del av en själv och det är tärande när den inte kan få bli bekräftad och okejad.

K/h-t; ftm/21: Hela min uppväxt har jag haft det svårt att berätta det för någon. Jag är uppvuxen på landet och där har alla väldigt inskränkta åsikter. Det är först när jag började gymnasiet som jag kunde vara öppen.

Att inte kunnat berätta har påverkat mig väldigt mycket. Jag mådde väldigt dåligt under den tiden, och trodde att alla jag berättade det för skulle försvinna från mig. Jag har alltid på ett eller annat sätt, antingen medvetet eller omedvetet, visat att jag inte är hetero. Även när jag inte visste det. Detta syntes bla på min androgynitet. Detta och det faktum att jag berättade för ett fåtal personer i grundskolan, gjorde att jag blir enormt mobbad och misshandlad i skolan varje dag.

K2/b/29: Kanske förstår jag inte frågan riktigt. Jag har inga problem att tala om, eller att visa mina relationer för mina vänner. Som fortsättning på ovanstående svar: jag upplever det jobbigt att vara ute offentligt med min tjej, på stan känner jag mig stressad och uttittad. Till skillnad mot när jag varit ute med mina före detta pojkvänner, känner jag mig väldigt utsatt när jag är ute tillsammans med min flickvän.

K/b/24: Nej inte direkta svårigheter. Jag pratar ganska fritt och oproblematiskt om min flickvän och annat gayrelaterat. Ibland händer det dock att folk uppfattar detta som ett förtroende och därmed ett slags kontaktsökande, fast så inte alls är fallet. Därför brukar jag undvika att nämna sådant som avslöjar min bisexualitet om jag pratar med någon jag vill hålla på avstånd eller tycker är obehaglig.

K/h/25: Ja, på arbetet och så... Jag har inte kommit ut där. Jag jobbar extra på Systembolaget bara någon gång ibland och har inga djupa relationer till någon där. Det är en viktig sak, någonting jag berättar om min personlighet, ingenting jag bara nämner i förbifarten.

K/t; ftm/22: Oftast förutsätter andra att man passar in i en könsnorm, och lämnar därmed inget utrymme för mig att själv definiera min könstillhörighet. Då kan det vara svårt att "visa" eller "tala om" min könsidentitet, eftersom omgivningen förutsätter att den är på ett visst sätt.

b) Finns skillnader i din upplevelse av trygghet/bekvämlighet med att tala om/visa din sexualitet/din könsidentitet/ditt könsuttryck i olika sammanhang/inför olika människor? Om ja, motivera gärna vilka faktorer som kan spela in och vari skillnaderna ligger.

M/b/28: Ja. Beroende på hur väl man känner personen ifråga. Beroende på kön (lättare tala med kvinna) och bakgrund. Till viss mån beroende på kultur/livsstil (vissa grupper av människor känns mer öppna för olikheter. Hippies/raggare). Sammanhang hör nog samman med dessa faktorer. Miljö.

K/b/28: Ja. Ålder, klass, levnadssätt och människosyn bl.a.

M/h/24: Kollegor, till exempel; ska man vara helt öppen? Man anpassar sig efter stämningen beroende på var man är.

K/b/29: Ja, jag känner mig självklart trygg i sammanhang som är anpassade för HBT-personer. Pridefestivalen, kaféer och butiker m.m. som har en regnbågsflagga. På arbetet och i andra sammanhang känner jag mig bekväm och helt trygg om det finns personer som är öppet gay. Man tyr sig liksom till varandra och blir "vänner" på ett speciellt sätt, för att det är en sorts gemenskap man delar. Jag kan känna mig lite bekvämare som nu detta år när filmen *Brokeback Mountain* blev en sådan succé och den homosexuella kärleken var så naturlig i "vanliga personers" ögon. Då känns det lättare. Jag känner mig överlag mer bekväm i sammanhang som i sig är mer fördomsfria, vänsterrörelser, feministiska sammanhang, antirasistiska sammanhang, mitt fackförbund.

K/h-t; ftm/21: I vissa sammanhang kan jag medvetet låta bli att tala om för människor. Som när jag söker jobb, eller jobbar. På gymnasiet var det lättare, men möter jag nya människor, så drar jag mig från att säga det. När jag började högskolan så berättade jag inte för min klass för att jag inte visste hur de skulle ta det. Vissa ställen känns tryggare än andra att berätta på. Känner jag att det är något viktigt jag gör, som att jobba, så vill jag inte berätta. En del av mig är rädd att jag ska bli avskedad av det. Och i skolan vill jag inte berätta för att jag vet att jag ska gå med dem så länge, så om de skulle ta det dåligt så skulle jag bli själv väldigt länge.

K2/b/29: Jag diskuterar egentligen aldrig min "sexualitet" med andra. Jag kan känna mig obekvämt med att tala om "min flickvän" om jag befinner mig ibland folk jag inte känner, t ex på ett arbete. Jag kanske har mycket fördomar om folk, och är rädd att få dem bekräftade. Det känns som att många har en massa fixa idéer om vad tjejer "är" för något. Befinner jag mig hos vänner känns det allt som oftast ok att tala om min tjej. De dömer mig förhoppningsvis inte.

K/b/24: Ja, det är såklart större risk att ens bisexualitet uppfattas som något extremt privat och nästan tragiskt i totalheterosammanhang t.ex. på tjejmiddag med mina gamla kompisar i Nyköping eller bland arbetskamraterna på hemtjänsten. Om den här konstiga bekännelsesituationen uppstår så brukar den dock för det mesta försvinna lika snabbt. Folk är fixerade i några dagar, men vänjer sig sedan och glömmer bort att det någonsin varit så konstigt. Kännetecknande för det jag kallar totalheterosammanhang är att de inte bara rymmer en heteronorm utan också att det finns en allmän strävan mot en kärnfamiljstillvaro med man och barn och hus och fast jobb. Det kan ju vara kvävande för en frilansande konstnär även om hon är straight.

K/h/25: Ja när man är på gayklubb är det ju så klart helt ok. Häromdagen blev jag tillsammans med min tjej och var med henne på Carmen. Då kändes det lite, men inte så mycket inför mig själv som inför andra. Det var som att komma ut på Carmen, det kändes underligt. Alla i sällskapet var ju flator, men man har ju hört om vissa som har blivit utslängda från restaurang för att de har kysst varandra. Inte just där, men på andra ställen. Fast det är mer för mig själv, att det blir obekvämt, inte att det är just där egentligen.

K/t; ftm/22: Självklart, personer jag känner närmare kan jag lättare ta en diskussion med och förklara hur läget verkligen är så de kan förstå. Personer jag inte känner lika bra är det mycket svårare att nå fram till den diskussionen med. I hbt-sammanhang är det ju också såklart enklare att prata om min könsidentitet, eftersom det där inte lika ofta förutsätts att jag har ett visst kön.

3. Upplever du att du har ett oproblematiskt förhållande till din sexualitet/könsidentitet/könsuttryck?

M/b/28: Någorlunda. Har dock en mer skolad kulturell syn på man/kvinna och lägger större vikt på denna. Har dock vissa svårigheter med när det kommer till en av samma kön attraktion. Mkt på grund av omgivningens bedömningar och värderingar.

K/b/28: Ja, inför mig själv är det oproblematiskt men det är inte lika oproblematiskt i mötet med omvärlden.

M/h/24: ja

K/b/29: Både ja och nej. Jag har sedan jag var 16 år (kanske tidigare) varit medveten om att jag faller för båda könen och när jag 10 år senare hade min första samkönade relation kändes det bara alldeles självklart och naturligt. Inför mig själv har jag inget problem men jag känner mig inte alls självklar inför andra. Jag känner att jag utsätter dem för något obekvämt genom att vara gay och det är en ganska obehaglig känsla.

K/h-t; ftm/21: Ja, numera har jag definitivt det. Det var när jag kom ut som jag tyckte det var otroligt svårt och jobbigt och på ett sätt vägrade inse min läggning. Men nu har jag inget problem med det alls. Jag vet hur jag identifierar mig och det är inge mer än så.

K2/b/29: Jag vet inte. Jag har ingen sexuell identitet. Jag känner mig inte bisexuell, även om jag varit med både killar och tjejer, och jag känner mig inte lesbisk heller. Jag vet inte hur sexualitet är en identitet.

K/b/24: Nej. Jag är fortfarande ganska fixerad vid att jag är ihop med en tjej. Jag försöker ofta få något slags reaktion på detta tex från mina föräldrar, syskon och vänner. Jag tänker också att jag egentligen är heterosexuell och lever med en tjej för att det är coolt och för att samla subversiva feministpoäng och få hänga med alla balla flator. Min tjej verkar fixerad vid att jag är bi och tjarar ganska ofta om att jag förr eller senare kommer att lämna henne för en man. Något som i dystra stunder känns som en självuppfyllande profetia, trots att jag aldrig varit så kär i någon som i henne och vill vara ihop med henne alltid.

K/h/25: I mig själv, absolut.

K/t; ftm/22: Ja.

4. Har det förekommit att du har upplevt att ditt individuella handlingsutrymme begränsats på grund av andra människors förväntningar, eller att du i något avseende har tvingats in i en roll som inte känns rätt för dig med hänsyn till din sexualitet/könsidentitet/ditt könsuttryck?

M/b/28: Ja/Ja. Trots allt försöker man nog ändå passa in i samhällets ramar. Speciellt vid en yngre ålder Nu tror jag att detta betyder mindre men finns nog med i bakgrunden.

K/b/28: Ja, ofta eftersom samhället är patriarkalt och genomsyras av heteronormativitet.

M/h/24: nej

K/b/29: Nja, mitt handlingsutrymme begränsas på så sätt att jag inte helt och fullt kan vara mig själv. Jag kan inte sitta på fikarasten och som de andra helt självklart prata om man och barn. Men inte rent praktiskt, att jag hindras att göra saker.

K/h-t; ftm/21: Det kan jag känna varje dag. Och det tror jag att de flesta hbt-personer gör också. Det är norm att vara heterosexuell, och är man inte det så är det automatiskt något som är annorlunda. I och med detta förutsätts man alltid vara heterosexuell.

K2/b/29: Ja, vid tillfällen då jag ses som "lesbisk" blir jag stressad. Som om jag ska representera någon sexuell identitet bara för att jag är tillsammans med en kvinna.

K/b/24: Ja, när jag träffade min första tjej halkade jag rakt in i en intensiv flatsubkultur i Stockholm. När jag sedan blev kär i en kille kändes detta problematiskt, men det är svårt att säga om det var mina egna förväntningar eller omgivningens som var problemet. Nu har jag i alla fall upptäckt att många av de som jag upplevde som hard core flator som föraktade kärlek till män i själva verket är mer eller

mindre bi som jag själv, eller i alla fall inte så absolutistiska och fördömande som jag först trodde. Jag tror att bisexuella stöter på lika stor misstänksamhet och fördomsfullhet bland homos som bland heteros. Även om det så klart oftast är heterosexuella män som gör slag i saken och låter sina åsikter få uttryck i faktiskt våld och trakasserier.

K/h/25: När jag kom ut och började gå ut i gayvärlden. Jag var inte butchig, så det blev en osäkerhet där för där var en annan norm.

K/t; ftm/22: Ja, när människor tror att de vet vilket kön jag har utan att de har frågat mig vad jag anser blir jag begränsad som individ. Ibland orkar jag inte förklara hur läget är utan sluter mig och bara försöker stå ut, som vid släktmiddagar med min eller min flickväs släkt.

5.a) Har du någon gång utsatts för/bevittnat ord eller handlingar som av dig har upplevts som kränkande, diskriminerande eller obehagliga med indirekta eller direkta anspelningar på homo/bi/transpersoner? Berätta gärna eller ge exempel!

M/b/28: Kanske inte direkt mot mig men homoläggningen brukar dock flitigt användas som skällsord. Dock har jag ej märkt så mycket av denna bit. Jag befinner mig dock i en tolerant miljö och märker nog inte av dessa faktorer lika mycket som ev. på andra platser (inom arb. Dyligt.)

K/b/28: Ja. Minns inget konkret exempel. Man påverkas ju av människors fördomsfullhet även om den inte är direkt riktad mot mig som person.

M/h/24: Man väljer vad man utsätts för. Som skämt och sådant, man väljer vad man tar åt sig av. Ser jag nazister på stan känns det som en kränkning, även om det inte är mot mig personligen. Man kan inte döma människor efter deras okunskap –oftast är det fördomar. Är det människor som man tycker om anpassar dem sig efter mig - man möts halvvägs och utmanar stereotyper.

K/b/29: En enda gång. När jag stod och min dåvarande flickvän stod och väntade på tåget vid Gullmarsplan. Jag skulle åka hem och vi kysstes innan jag åkte. Då kom det ett gäng män i 35-årsåldern som skrek: "Flatporr!"

K/h-t; ftm/21: Ja, hela högstadiet. Jag gick höra att jag såg ut som en kille eller flata och de slängde ut mig från omklädningsrummet efter och innan gymnastiken för de tyckte att jag inte skulle vara där. De slog mig och skrek kränkande saker efter mig.

K2/b/29: En av mina bröder kommenterade mitt "lesbiska förhållande" på så vis att han härledde det till vår mammas trassliga relationer med män. Som att jag, genom henne, blivit handikappad på något vis. Han har vidare sagt att han är "uppriktigt ledsen över att jag har blivit böj".

På tunnelbanan har jag och min tjej blivit förföljda av män, "fluktare", som helt ogenerat hängt efter och glott. I Italien blev vi förföljda av en grupp män i bil, som ville att vi skulle åka med dem, så att de skulle få "titta på oss". Tonårgång har skrikit efter oss när vi pussats offentligt. En man som cyklade förbi oss skrek "djävla äckel" när vi vid en promenad höll varandra i handen. Två medelålders par på Tunnelbanan skrek att de "älskade flator" på ett högst ironiskt sätt, när vi satt bredvid.

K/b/24: Ja, detta händer så ofta att jag inte längre reagerar på det. Först när jag nyligen gjorde heterotestet i den nya boken "Hetero" kom jag att tänka på hur ofta människor på stan stirrar fientligt, kommenterar, skriker saker efter mig, uppträder hotfullt, ställer obehagliga frågor eller på andra sätt visar att de inte vill att sådana som jag ska finnas. Jag tror att detta främst har att göra med att jag gillar att blanda manliga och kvinnliga attribut i mitt utseende. Tex har jag rakat hår och tycker om att bära skjorta och slips, ibland i kombination med smink eller en kort kjol. Det är alltså könsöverskridandet som jag upplever provocerar mest. Men att ge uttryck för lesbisk kärlek, tex genom att hålla handen, kramas, pussas eller gå omkring med en barnvagn genererar också mycket glåpord.

K/h/25: Nej, men däremot p.g.a. mitt etniska ursprung!

K/t; ftm/22: Jag har aldrig blivit utsatt för något personligen, men i samhället förekommer ju till och med öppet hat. Det tydligaste och ett väldigt aktuellt exempel är ju Åke Green och domstolsprocesserna mot honom. När fallet var uppe i HD höll kristna fanatiker en manifestation på Sergels torg "för yttrandefriheten och religionsfriheten", men vad de egentligen gjorde var ju att vältra sig i sin homofobi och skapa sin kristna gemenskap utifrån det. Jag var där och tittade på och försökte göra lite motaktion, och det var riktigt obehagligt att se dem och höra dem tala.

Diskriminering i vardagen förekommer ju hela tiden med böjligt och oförstående utspel mot transpersoner och könsöverskridare.

b) Om ja, var fler personer än de som stod för kränkningen närvarande vid detta/dessa tillfällen? Hur hanterade de situationen? Hade de kunnat handla annorlunda eller på något sätt ha förbättrat hur du/den drabbade upplevde situationen?

M/b/28: Grupper på staden d.v.s. ungdomar har dock bevittnats kasta skällsord efter homopar.

M/h//24: Vänner som ställer upp för en; man märker vilken back up man har –det betyder något... Jag tycker inte man ska lägga energi på att vara negativ – hur orkar man det?

K/b/29: Det var fullt av folk. Jag tror inte att folk riktigt fattade vad de sa eller kopplade samman det med oss. Jag tror inte att det blivit bättre om man ingripit. Det som hände var att jag blev lite paranoid någon dag, sedan var det okej igen.

K/h-t; ftm/21: Ja, det var betydligt fler människor än dem närvarande. Det var tex lärare och andra elever, ibland hela klasser, som såg på. Men ingen gjorde något. En lärare såg mig bli slagen ute på gården, men det enda hon gjorde var att säga åt sin klass att inte heja på, eller kolla, för de hade lektion. Skolsköterskan visste också, då jag flera gånger kom till henne när jag behövdes plåstras om, men även hon gjorde ingenting.

K2/b/29: De som var närvarande gjorde ingenting. I fallet med min bror skällde min syster ut honom.

K/b/24: På stan är det nästan alltid andra personer närvarande. De gör i regel ingenting, märker inget eller låtsas inte märka något. Jag klandrar dem inte, jag gör själv samma sak: Jag svarar aldrig emot när folk ställer äckliga frågor eller kommer med kommentarer. Jag försöker bara ta mig därifrån så smidigt som möjligt och strunta i det. I början kände jag mig dum och feg och ohjältemodig varje gång jag låtsades inte höra glåpord riktade till mig, men nu har jag förlikat mig med att detta funkar bäst för mig och om någon annan blir utsatt försöker jag ställa mig på dens sida. Feministiskt självförsvar har varit en stor hjälp i hanterandet av de här situationerna. Jag accepterar nuläget, men det skulle förstås kännas aspepp om någon främmande person någon gång tog mitt parti, även om det bara vore med en arg blick på homofoben eller en vänlig kommentar till mig efteråt. Jag har dock lagt märke till att många gör detta när det inte är en hotfull situation, när jag och min tjej går på stan och håller handen eller har med oss en barnvagn känns det som att det är nästan lika många (eller ok, kanske hälften så många) som ler eller tittar vänligt som det är som glor fientligt. Jag upplever också ofta att jag får fördelar pga mitt könsöverskridande utseende, att killar behandlar mig som en i gänget, eller att tjejer tycker att jag är tuff eller modig.

K/t; ftm/22: Vad gäller Åke Green så är det ju upp till samhället att ta sitt ansvar och domstolarna att fälla honom för den hets han har gett utlopp för.

När skämt eller gliringar förekommer är det väldigt sällan någon säger emot eller stoppar situationen, de flesta fnittrar med.

6. Om du upplever en osäkerhet i din sexualitet/din könsidentitet/ditt könsuttryck, eller upplever ovilja att tala om/visa den/detta med andra människor, vad skulle kunna underlätta för dig att känna dig tillfreds och trygg med denna/detta? Finns något andra människor kan göra eller säga? På en samhällelig/politisk nivå och/eller i privata relationer? Beskriv gärna och ge exempel!

M/b/28: Trots att samhället försöker förändra folks syn politiskt så finns det stora grupper inom t.ex. religion etc. som inte visar tolerans. T.ex. svenska kyrkan som även har vissa svårigheter att se kvinnor som jämlika männen. Många personer i min omgivning har svårigheter att tolerera homo/bi.

K/b/28: Skulle vara trevligt om alla människor kunde få vara just människor och inte delas in i kön.

M/h/24: I början kanske man är rädd. Ju mer säker man är på sig själv desto mer säker blir man på att "komma ut", man tar ett steg i taget. Man kanske berättar för vänner och familj först, nästa steg blir kanske att komma ut i sin klass eller något, och sedan när man märker att det går bra och man blir accepterad där blir nästa steg större sammanhang. Det går ju åt ett håll, blir bättre hela tiden. Jag vet inte, man skulle kanske kunna lagstifta eller så- det är ju helt sjukt att inte ha samma rättigheter. Men det är kanske bra att ta det lite om lite, arbeta lite i taget, steg för steg. Man blir ju glad för minsta lilla som sker!

K/b/29: Att fråga om man har en partner istället för pojkvän. Att på naturliga sätt visa samkönade par i "hemmahosreportage" i bostadsbilagor etc. Att ha HBT-personer med i film och TV utan att problematisera att de är gay.

På en politisk nivå – att prata om HBT som en fråga om mänskliga rättigheter och driva den på det viset. Att man blir kränkt som människa.

K/h-t; ftm/21: Jag tror att samhället i stort behöver förändras. Det måste sluta vara en norm att vara heterosexuell. I och med detta ses vi som faller utanför som något annorlunda. Kristdemokraterna är uttalat homofobiska, men får ändå sitta i riksdagen. Det tycker jag är väldigt konstigt. Varje människa måste ta sitt eget ansvar.

K2/b/29: Jag önskar att det inte bara var så att det är ok att vara HBT i teorin, och att folk runtomkring en skulle ingripa när någon hånade en offentligt. Det skulle vara skönt om någon gav en medmänskligt stöd på något vis. Att Åke Green åkte in i fängelse för sin hatpredikan vore också bra. I privata relationer mer än någon annanstans skulle man önska att människor var toleranta. Så är det inte alltid, och det har jag inget förslag på vad man kan göra åt. Man kanske borde lära sina barn att böj inte är ett skällsord, och att allt är ok så länge man mår bra av den relation man har. Att kärlek inte är fult.

K/b/24: Om folk undrar över något tycker jag att det är bättre att de ställer öppna och ärliga frågor tills de inte undrar något mer, än spekulerar bakom ryggen på en. Tom klantiga frågor om vem som är killen och vem som är tjejen i relationen eller frågor om hur lesbiska har sex egentligen, känns bättre än en infekterad tystnad. Jag tycker alla frågor är ok om de är ställda av nyfikenhet och intresse och inte för att göra den andra obekvämt eller kränkt.

K/h/25: Man kan fråga "Har du någon partner?" istället för att fråga om man har en pojkvän. Jag vill inte vara så personlig med alla, som på arbetsplatsen. De har inget med mitt privatliv att göra känner jag. En hbt-ombudsman, som typ facklig representant, vore bra!

K/t; ftm/22: Att jag själv får möjligheten att definiera mig själv. I privata relationer kunde människor fråga mig hur jag ser på mig själv och vilket pronomen jag vill att andra skall använda om mig, på samhällsnivå borde det vara möjligt att ha makten över sin egen kropp och sitt liv genom att själv få bestämma vilken behandling man vill gå genom (eller inte gå genom) och vilket kön man vill ha juridiskt.

7. Upplever du att homo- eller bisexuella personer/karaktärer *alt personer/karaktärer som på något vis bryter mot könsnormer visas/förekommer tillräckligt ofta i TV-serier, filmer eller debatteras i media? Finns skillnader i hur homo/bi/transpersoner porträtteras gentemot heterosexuella, respektive mellan hur homosexuella porträtteras mot exempelvis transpersoner?*

M/b/28: Ja. Vanligtvis så visar media expressionister vilket ger en missvisande bild på personer som t.ex. jag. Det samma gäller väl även artister och dyl. Självfallet börjar detta bli bättre i vissa fall men ej allt. Media verkar även ha den synen att det skall vara lätt för personer som tittar att veta vem som är vem.

K/b/28: Absolut för lite. Och när det visas är det ofta stereotyp och fördomsfullt.

M/h/24: Bögarna har ju övertaget, de syns och hörs mest. Intresset ligger på de heterosexuellas sida; de är nyfikna på oss men inte vi på dem – för de är ju normen. "Min grupp" är "spännande", men vi behöver inte undersöka de heterosexuella. Vi är inte en annan art. Nyfikenheten från det heterosexuella samhället har ökat; fjollor ska vara med på grund av att det är politiskt korrekt. Men det borde vara på grund av en professionell bakgrund man får vara med. Det har alltid funnits mycket homosexuella i den branschen.

K/b/29: Det förekommer ganska ofta nu och på bra sätt, tex. "Brokeback Mountain" och "Six feet under", "Capote". Det jag kan vända mig emot är att i de allra flesta fall så är det fokus just på sexualiteten. Att man som gay skulle leva i celibat är uteslutet. Manlig homosexualitet blir ofta onyanserat rå och brutal, medan lesbiska kvinnor ofta blir någon sorts "show of" inför betraktaren. Jag tycker att det är coolt att filmen *Transamerica* gick upp på SF. Det känns som ett vågat drag. Jag vet inte så mycket om trans men det är väl kanske den grupp som är mest osynlig. På Mångkulturellt centrum i Fittja visas för tillfället utställningen "Smak" där transpersonen Andy Candy har en queerskola. Det är också modigt. Det blir hur som helst bättre för varje år som går tycker jag. Att

RFSL ungdom syns så mycket och att Pride också tar upp viktiga politiska frågor som hatbrott. Inom både facket och polisen görs också mycket bra.

K/h-t; ftm/21: Det finns inte tillräckligt med hbt i tv-serier och liknande, enligt min mening. När *L-word* började visas på tv tyckte många att det var lesbisk porr och att de endast hade sex hela tiden. Porträtteras homosexuella i tv så är det ofta som promiskuösa människor vars största intresse är att dricka alkohol och ha sex. Transsexuella ser man i stort sätt aldrig på tv, om det inte är i kanal 5's program *Outsiders*, eller liknande. Det är sällan det förekommer transsexuella personer på tv, som inte utmålas som något konstigt eller beundransvärt.

K2/b/29: Jag ser inte så mycket på TV nuförtiden. I *Six feet Under* finns ett homo-par. Deras relation skildras på ett ganska trist vis. De knullar runt ganska mycket, och uppfyller klyschan om de knulltokiga bögar (å andra sidan är de flesta i den serien ganska lätta på foten). Bögar som stylar heterokillar och inreder deras hem är en sak som jag stört mig på. Jag förstår inte poängen med att de är just homosexuella. I filmen *Brokeback Mountain* visades en fin skildring av ett killpar, det kändes mer verkligt. Visst finns det killar som är som de som man ser på TV, men det är ju inte bara så.

K/b/24: Nej, jag tycker det är helt sjukt att tex inte företagen utnyttjar queertemat mer i tex reklam. Är det så vanskligt att ha en transsexuell baddräktmodell eller en ultrafjällig stuart? Ett av de få exemplen på detta är den där reklamen om ett par som inte kan bestämma sig för om de ska köpa huset de varit och tittat på och säger att de ska köpa det om busschauffören är en kvinna. När de stiger på bussen är det omöjligt att avgöra könen på chauffören. Paret får ångest, men inte pga att chauffören är trans, utan för att de nu inte vet om de ska köpa huset. Alla tycker reklamen är skitkul och företaget få massor med politiskt korrekt cred- varför gör inte fler samma sak. I övrigt tittar jag nästan inte på TV, så jag vet inte riktigt vad som finns där. *L Word* har jag sett och det är ju kul att den finns, men jag tror inte den har så stor politisk potential. Jag tror det slagkraftigaste vore om hbt-personer fick finnas i media av andra anledningar än att de var hbt, utan att för den skull vara tvungna att dölja sin sexuella läggning. I övrigt tycker jag att medias representationer av män och kvinnor i allmänhet är ganska anskrämlig. Frågan är om alla sjuka reality shower bara förstärker stereotyperna eller bryter sönder dem och gör dem mer mångfacetterade. Det sorgligaste inom representation av lesbiska är i alla fall de så kallade flatfilmerna, som alltid slutar olyckligt och karaktäriseras av en hjärtskärande och ödesmättad tragik. Se tex *High Art*, *Svarta änglar* och *Girl Interrupted*. Bizart nog har heterosexuella män lyckats bättre med temat, se tex *FuckingÅmål* och *Chopperchicks in Zombietown*.

K/h/25: Jag har tänkt på att *L Word* är rätt klyschigt, men det har i alla fall inga butchflator och tänkte att det var bra, att stereotypen butch inte finns med. Fast det finns massa andra stereotyper istället. Men samtidigt är ju nästan alla serier klyschiga på nåt sätt! En annan sån klyschig framställning är.. jag tror den hette "*Kissing Jessica Stein*", där en lesbisk tjej och en bitjej är med och blir ihop, men det blir mer som en tillflykt eller en fas i livet, sen gick hon (bitjejen) över till män igen.

K/t; ftm/22: Den här frågan finns det akademiska uppsatser skrivna om, den är så stor. Det finns uppenbara skillnader i hur homo- och bisexuella porträtteras i förhållande till heterosexuella i media, och också skillnader i hur bögar porträtteras i förhållande till flator. Flator syns nästan bara när det handlar om föräldraskap på något sätt, oftast adoption eller insemination, medan bögar ofta får illustrera hela hbt-samhället, till exempel under pride. Transpersoner syns nästan inte alls i media, och när det skrivs något om transpersoner har artikelförfattaren oftast fått något om bakfoten. Hur ofta skrivs till exempel förkortningen hbt ut rätt? Säkert hälften av gångerna står det homo-, bi- och transsexuella som förklaring, och då har man helt plötsligt glömt bort alla andra transidentiteter! Kunskapen är alldeles för låg.

8. Upplever du att medias framställningar av h/b/t-personer kan ha en indirekt eller direkt inverkan på människors värderingar och tankar om h/b/t?

M/b/28: Ja. Människan är dock väldigt styrd av vad media framställer och har en god förmåga att styra folks uppfattningar. Så tragiskt nog kan jag tycka att media styr personer. Även i detta fall homo/bi. Många verkar genomgå denna förändring när dom kommer ut och går in i den stereotypa rollen som homo.

K/b/28: Ja. För människor som inte känner någon med annan sexualitet än heterosexualitet är bilden till stor del skapad utifrån media.

M/h/24: Ja, det tror jag. Men det handlar om personligheter, oavsett läggning. Men (rörliga) media har en ganska neutral framställning av det hela. I tidningar är det mer vinklat. De tar ställning, på ett sätt som inte går över gränser. Men det drivs, för min del, hela tiden åt rätt håll.

K/b/29: Ja, absolut. Medias makt är enorm. Jag är övertygad om att den "neutralisering" av HBT-personer som ändå skett de senaste 15 åren beror mycket på TV och film. Att man nästan konsekvent stoppade i en bög i alla TV-serier ett tag. Från början var alla bögar väldigt konstiga och fjolliga och tog livet av sig medan det nu har blivit bättre. Jag tror dock att det fortfarande saknas mycket framställande av HBT på våra egna villkor.

Ju mer man konfronteras med ovanliga saker, om de framställs på ett nyanserat sätt, desto lättare och naturligare blir det att förhålla sig till det. Jag kan tex. tycka (åter igen) att hela debatten kring "Brokeback Mountain" var spännande, där folk grät över kärlekshistorien och inte fastnade i att det var "två bögar som knullade".

K/h-t; ftm/21: Ja, det tror jag definitivt. Media har en otroligt stor inverkan på människor.

K2/b/29: Självklart.

K/b/24: Ja, om hbt-personer framställs som tragiska och desperata i media återspeglas detta i verkligheten. Öppen homofobi i media bäddar också för mer trakasserier, diskriminering och hatbrott i verkligheten. Tex frågade DN HomO efter en hatbrottsmisshandel vid Slussen om det var "rätt att utmana verkligheten på det här sättet" och menade då att visa att man var homo/bisexuell genom att tex hålla sin partner i handen på stan. Den här typen av uttalanden sänker ribban för vad som är ok att säga och göra och lägger skulden för att hatbrott på de som utsätts för dem. Att bisexuella kvinnor framställs som nymfomaner och kallhjärtade, manipulativa, opålitliga och beräknande (tex *Basic Instinct*) inom fiktionen tror jag också påverkat de som ställer helt sjuka frågor till mig på stan eller på krogen.

K/h/25: Ja, det tror jag. Bilden i media. Alla vet ju att film inte är sant, men jag tror ändå att såna saker påverkar.

K/t; ftm/22: Självklart! Vad man läser i tidningar, ser på tv eller hör på radio formar ju ens dagliga uppfattning om världen. Media har en otrolig makt att influera människors tankar och värderingar.

9. a) Om du svarat ja på frågan ovan, anser du att det finns TV-serier/filmer/program som bidrar till att befästa normer och fördomar och förstärker negativa värderingar om h/b/t? Namnge gärna de program/filmer du syftar på!

M/b/28: Typ många typ *American Pie* & dyl. skall alltid framställa kvinnor som bisexuella men aldrig män. Detta brukar även medföra till en trekant eller dyl. Alla kvinnor brukar vara bi i Hollywood. En man som är bi kategoriseras genast som bög.

K/b/28: Ja, ofta, genom att befästa och reproducera tysta överenskommelser (fördomar). Minns inte vem det var som sa det men han menade att det som egentligen är historiskt ofta görs/framställs som det naturliga.

M/h/24: Mycket dokusåpor är kränkande för de personer som är med, men inte för mig. *Simpsons* och *South Park* tar upp livsåskådningar och sunda frågor. Inget kränker mig när jag ser på det. Det är väl den stora breda massan, sen finns extremer från båda håll, som inte ska styra. Den stora massan är normen och ska styra.

K/b/29: Alla program på temat "Män är från mars och kvinnor från Venus"...Nej, men allting som går ut på att flicka vill ha pojke och något annat finns inte. Jag tror snarare att det är heteronormen som försvårar för HBT än direkta fördomar om gays. Jag tror inte att det förekommer så utbrett längre. Jag kollar väldigt lite på TV dock.

K/h-t; ftm/21: Ja, det tror jag. På ett sätt vill jag gärna säga *L word*, men ändå inte. Program som däremot gör det är *Gay army*, även om mycket av det är med flit, och *Queer as folk*. Även också *Fab 5*. När man är ung och outkommen hbt-person så spelar det ingen på vilket sätt hbt-personer porträtteras i media. Då är man bara glad att se att man inte är ensam.

K2/b/29: Fab 5

K/b/24: Se ovan nämnda exempel.

K/b/25: Ser sällan på såpor och sånt. *L Word* är bra. Det känns skönt att se lesbiska på TV. Alla såpor är löjliga, inte dokumentära. Allt är klyschigt, men det är skönt att se det och ha något som man kan

identifiera sig med. Det negativa är väl att en bög alltid är lite fjollig. Det finns ju "straighta" bögar med, inte bara feminina.

K/t; ftm/22: Det finns hur många som helst... TV-serier och filmer spelar ju väldigt ofta på stereotyper, vilket ju gäller i lika hög utsträckning för heterosexuella könsnormativa karaktärer som för karaktärer som är hbt-personer.

b) Finns det TV-serier/filmer/program som kan ha en positiv inverkan på människors värderingar och bidra till ökad acceptans och förståelse?

M/b/28: I min uppfattning föredrar jag serier som framställer homo/bi som vanliga människor. Ej dessa stereotyper som skapats. Typ bi-kvinnor framställs ofta som bikini/smål/blåst/kåt (?).

K/b/28: Har tyvärr bara sett ett avsnitt av *L Word* men det var bra.

M/h/24: Glada människor påverkar; en sprallig och glad bög gör väl alla glada! Allt handlar om personlighet, en person. Jag kanske tycker att *Bridget Jones* är jättehärlig, men det betyder inte att Renée är det. Man bildar sina uppfattningar. *Boy's Don't Cry* sätter nog spår, öppnar kanske upp nya tankar.

K/b/29: "*Brokeback Mountain*", "*Transamerica*", "*Six feet under*", "*If these walls could talk*".

K/h-t; ftm/21: Det vet jag faktiskt inte.

K2/b/29: Med vissa undantag: *Six feet Under*. Trots allt visar de en problematik, David vill verkligen ha barn t ex, och han tar ofta upp teman (diskriminering och sådant som rör hans sexualitet etc) som han är trött eller arg på.

K/b/24: Ja, tex den där reklamfilmen. Splatterfilmbolaget *Troma* och *John Waters* har också lyckats med en del revolutionerande representationer. De använder ofta stereotyper som silikonbröstbimpos, butchflator, transor, fjollbögar och matchomän och ger dem drivande, viktiga roller med komplex karaktär. Se tex pecker och Terror Firmer. Jag tyckte också att porrkillen i *L Word* som senare blev kär i Shane och nästan feminist var ett intressant porträtt med emancipatorisk potential. Själv tecknar jag queerfeministisk porr som jag hoppas ska vidga vyerna för alla som läser den. Tyvärr verkar den kritikerrosade familjefilmen *Mitt liv i rosa* inte haft någon effekt på debatten om barns könsidentitet och sexualitet trots all medial uppmärksamhet. Fler androgyna eller könsöverskridande barn och gamlingar tror jag kan vara bra. I nuläget kopplas allt könsöverskridande ihop med sexuell praktik och perversion fast det kanske mer handlar om social roll i samhället.

K/t; ftm/22: Ja, det hoppas jag. Jag tänker till exempel på *Fucking Åmål*, som förutom att den har betytt väldigt mycket för många unga flator i Sverige förhoppningsvis också har bidragit till en mer nyanserad bild av unga flator för omgivningen.

10. Om du saknar något eller hade möjlighet att förändra något i hur media framställer/porträtterar h/b/t eller kunde påverka hur ofta detta förekommer i rörliga media, vad skulle dessa förändringar då avse?

M/b/28: se 9b

K/b/28: Det skulle förekomma oftare och på ett mer "vanligt" sätt. Det skulle framställas på ett lika normalt och självklart vis som heterosexualitet.

M/h/24: Det som är kul att se är filmer man själv kan relatera till. *Queer As Folk* [TV-serie] till exempel. Det dyker upp något ibland. Jag har aldrig sett *The L Word*, det är inte så kul. Det är intresset man följer. Jag är inte så engagerad i h/b/t-frågor och tycker inte det är så intressant. Jag tittar kanske på ett debattprogram istället. Jag är ju där. Som en transa är ju en minoritet; jag kanske har mina förutfattade meningar med.

K/b/29: Att utan att problematisera eller ens behöva säga att folk är gay bara låta dem vara med och vara sig själva i serier och på TV. Inte ha "ung självdestruktiv homosexuell man dör i AIDS" eller liknande. Låta det bli så att folk inte riktigt fattar att det är homos de ser utan att det bara känns naturligt och självklart. Hur man gör det vet jag dock inte...

K/h-t; ftm/21: Man skulle till en början sluta outa kända hbt-personer, mot dess vilja. Sluta spä på fördomarna mot hbt-personer. Bögar porträtteras alltid som glambögar som endast tycker om schlager och champagne. Och flator som några som kör lastbil och ser ut som killar. Som snusar och dricker öl.

Bisexuell framställs ofta som några som inte kan bestämma sig. Framställ oss istället som människor som alla andra, som kan leva svenssonliv, med barn och villa.

K2/b/29: Det finns så mycket stereotyper i media: sminkintresserade bögar (flator har jag inte sett något alls av nästan). Kanke borde man, om man måste skylta med någons läggning alls, ha ett bredare spektra av karaktärer i media. Med bredare menar jag att man inte måste ha just homosexuella som hemmafikare och stylare. Kanske borde man inte göra en poäng i någons läggning alls, om det inte rör sig om ett drama, en såpa eller ett program som just berör temat.

K/b/24: Att låta män spela kvinnoroller och vice versa tror jag skulle vara bra. Sedan tror jag könsseparatism har en stor potential. Tex *Alfons Åberg*, som bara har en pappa eller *Loranga, Mazarin och Dartanjang*, där alla är män, är båda exempel på hur manligt och kvinnligt upplöses när männen också måste fylla kvinnofunktionerna. Jag tror dock att kvinnlig separatism i media har större funktion än manlig, eftersom det tvingar tittaren att identifiera sig med kvinnor, även om tittaren själv är en man. Detta tycker jag har funkad bra med *L word*. Många killar vill nog vara Shane. Jag tror också att fler asexuella, men positiva skildringar av ungdomar vore bra, speciellt av unga tjejer. Killarna har redan nördnen, som de kan identifiera sig med om det går dåligt med kärleken. Beträffande sex tror jag också att mer fokus på onani kan vara kul och allt som är kul tränger längre in i hjärnan än sådant som bara predikar. Ärofylld, lojal och evig kvinnlig vänskap a la krigsfilmer tror jag också på, se tex *Xena Warrior Princess* och representationer av alternativa familjebildningar.

K/h/25: Fler som *The L Word*. En svensk version kanske!

K/t; ftm/22: Jag skulle önska att alla journalister, filmmakare och andra inom branschen skaffade sig kunskap om vad hbt handlar om. Vad står begreppen för? Vilka personer handlar det om? Vilka livshistorier har vi att jobba med? Mer sanningsenliga porträtt av verkliga liv, skulle jag vilja se. Mer identitetsstärkande för unga hbt-personer och samtidigt lärorik för övriga.

11. Finns någonting du önskar att lärare/pedagoger på varierande sätt i undervisningssammanhang eller i samtal med elever, alternativt i sin vardagliga interaktion med elever, skulle kunna göra för att bidra till att verka för acceptans och förståelse elever och/eller elever/personal emellan?

K/b/28: Att nämna dessa frågor oftare och att aldrig utgå från heterosexuallitet som något självklart. Och att aldrig blunda för fördomar och fördömande språkbruk. Viktigt att pedagoger framhåller att sexualitet är något fint och bra.

M/h/24: Det tror jag säkert. Det var länge sen. Det togs inte upp när jag var där. Togs det upp var det "Det gäller inte den här klassen, men..."- och så satt man där... Det togs för givet att ingen var "annorlunda", men det finns hos alla. Lärarna är väldigt upplysta, men det kanske vore bra att skolan sätter upp en linje att "det här står vi för, följ det här". Lärare kan ju ha sina värderingar privat, men borde följa skolans linje när de är där. Det är ju som att ha en kommunist som lärare i egenföretagande...

K/b/29: Att använda sig av det material som RFSL ungdom och Forum för levande historia har om HBT-personer. Att jämställa homosexuell kärlek med heterosexuell. Att ta upp förtryckande normer, att spela rollspel kring fördomar. Att HBT måste vara ett obligatoriskt ämne på Lärarhögskolan och på fortbildningar. Att se över vilken litteratur man använder. Att prata om mänskliga rättigheter och varje människas unika rätt att få vara sig själv. Att inte koppla ihop HBT med AIDS och pedofiler och övergrepp.

K/h-t; ftm/21: Ha mer kunskap om Hbt-personer och begreppet i sig. Veta om att det i varje klass oftast finns någon eller några som inte identifierar sig som heterosexuella. Inte ha en heteronormativ undervisning. Det är även viktigt att ta upp hbt under sexualundervisningen. Och detta inte genom att läsa en rad i biologiboken där det står att hbt-personer har en förvrängd syn på sexualitet, eller som något som växer bort. Ta gärna dit skolinformatörer från rfsL till skolan!

K2/b/29: Ja, en klassföreståndare kan jobba med det i flera ämnen. Samhällskunskap, historia, bild, etc. Vänja eleverna vid att det finns olika sexualiteter och att det är ok. Kanske kan man bjuda in några från RFSL också och arbeta med dem. På något vis måste man få igång en diskussion som fortsätter. Det räcker inte med en biologilektion som en gång "slår fast" att man kan vara homo och att det är mindre vanligt. Man kan börja tala om att det finns flera olika sätt att leva på. Att det finns tjejer/killar som inte känner sig som tjejer/killar, vissa byter kön, andra behöver inte göra det. Att man kan vara

transa utan att för den skull vara homosexuell. Att man kan vara homosexuell transa, eller till och med asexuell. Att det finns människor som har väldigt olika sexualiteter helt enkelt. Man måste på något vis få det som inte ses som normalt att bli det. Utan att lära ut stereotyper.

K/b/24: Försöka (jag vet att det är nästan hopplöst) att tänka på alla barn som främst barn, inte tjejer och killar och låta dem utveckla sin personlighet utan yttre påtryckningar. Försök också att inte värdera kvinnliga beteenden och attribut lägre. Det är tex vanligt att tjejer som betar sig som killar anses tuffa och roliga medan fjolliga killar är sjuka på något sätt och fjolliga tjejer bara blir osynliga eller söta. Försök också aktivt att fucka upp könskategorierna tex genom att byta kön på personer i sagor vid högläsning eller välj könsotypiska exempel när det gäller tex yrken. Var inte rädd för att vara radikal, hela det resterande samhället kommer att funka som motvikt.

K/h/25: Inte utgå från heteronormen; i alla sammanhang, inte bara under sexualundervisningen.

K/t; ftm/22: Där behövs också mer kunskap kring sexualitets- och könsnormer och hur de påverkar oss som individer i ett heteronormativt samhälle.

12. Finns några specifika exempel på sådana saker som du upplever att många lärare/pedagoger kan säga eller göra som kan ha en, enligt dig, negativ inverkan på elevens självkänsla gällande den egna sexualiteten, alternativt som kan bidra till att förvärra ett intolerant förhållningssätt gentemot H/B/T?

M/b/28: Trots att lärare har en viktig roll i samhället så skall de ej behöva ta ännu mer ansvar. Detta skall komma med uppfostran. Dock är detta inte fallet. Så självklart skulle det finnas mer resurser inom pedagogiken att försöka fostra denna okunskap som råder. Dock ej bara inom detta men inom kvinnosak, kultur etc. Dock lever vi ej i ett utopiskt samhälle. Dock en rolig sak är en typisk heterosexuell man med fördomar alltid tror att homo/bi-personer vill ha personen ifråga. Ett samtal jag hade med en vän för ett tag sedan när han berättade om en homokille i hans klass hade tagit honom på benet. Då låg smockan i luften!, uttryckte han det hela.

K/b/28: Ja, rena fördomar och en fördömande attityd såklart men det kan vara lika illa att låtsas som om det inte existerar något annat än heterosexualitet genom osynliggörande och tystnad av ämnet i sig eller av individer.

M/h/24: En del lärare kanske lägger fram det som att det är helt okej, men sen kanske det inte är så. Är det verkligen det just där jag bor? Ta det lite försiktigt, skönmåla inte. Vad händer om man skriker ut att man är böj i ett samhälle där det inte är det? Tänk efter. Var gärna ett stöd, men känn efter stämningen. Världen ser inte alltid ut som man vill att den ska göra – var rak och tala om det.

K/b/29: Vänd på det jag angett som positivt ovan. Dvs. att prata om HBT på biologin och fokusera på fortplantning och därigenom säga att det är fel och onaturligt. Att prata om det i sammanhang som har att göra med sexuella avvikelser. Att alltid utgå från heteronormen.

K/h-t; ftm/21: Oftast så har det med sexualundervisningen att göra.

K2/b/29: Jag tror att alla lärare som talar om hetero som normen har en negativ inverkan på eleverna. Tex om man har sexualundervisning måste man tala om annat än man/kvinna och hur de förökar sig. I vissa böcker står det till och med att homosexualitet kan "växa bort". Jag är övertygad om att man måste frångå heteronormen för att komma någonvart. Man måste tala om respekt för nästan, och att kärlek inte är dåligt. Inte sex heller.

K/b/24: Sexualundervisningen verkar ju vara helt förödande både för straighta och hbt-personer. Jag tycker det vore bra om läraren hade inställningen att den sexuella läggningen är summan av den sexuella praktiken. Upp till gymnasieåldern är det oftast osäkert eller till och med oväsentligt vilken läggning barnen har om de inte själva tar upp det. Därför kan man lika gärna anta att hela klassen är bi och försöka att inte diskriminera dem. Om läraren talar om allt annat än heterosexuellt parliv som annorlunda, onormalt eller marginellt tror jag att det kan vara skadligt för barnen. Läraren bör också ha en genomtänkt hållning till språket och inte skrika "Ni spelar som kärringar" till killarna på gympan eller vägra benämna det kvinnliga könsorganet. Om läraren kan använda orden transperson, flata och böj oproblematiskt kan det också inverka positivt.

K/h/25: Att säga att det är fel, eller jämföra med pedofili och nekrofil och sånt, som det görs i vissa böcker.

K/t; ftm/22: Ofta handlar det om ett osynliggörande, att lärare/pedagoger inte pratar om hbt, och på så sätt får det att verka som att det är något icke-existerande. Vi måste alla se världen som den är och ta till oss av olika erfarenheter.

Sammanställning av enkätundersökning riktad till lärare vid Eriksdalsskolan 25 april

Denna enkät riktades till lärare av slumpmässigt urval vid Eriksdalsskolan i Stockholm den 25 april 2006. Enkäten var utformad såsom presenteras nedan. Av ca 15 utdelade enkäter lämnades 7 stycken in, varav 3 besvarades av män och 4 besvarades av kvinnor. Samtliga har uppgett att de identifierar sig som heterosexuella. Flertalet lärare som tillfrågats föreföll mycket stressade och några av de svarande glömde att fylla i ålder, kön och befattning. Med befattning avsågs också ett tydliggörande av vilket ämne man undervisar i, vilket av svaren att döma uppenbarligen inte framgick särskilt tydligt. Då somliga enkätsvar saknar information om kön och ålder, refereras dessa endast till som tillhörande ett visst kön (gällande vissa enkäter kunde detta avgöras via utslutningsmetoden vid inlämnandet), medan övriga refereras till med samtliga de uppgifter som angetts. Den siffra som står efter kön anger informantens ålder, siffra inom parentes antalet år som anställd på aktuell arbetsplats. Två kvinnor har också angett i vilket ämne de undervisar. För svaren i en av enkäterna framgår detta av svaren samt utslutningsmetoden, varför även denna kvinnas ämnesområde har angetts.

Biologiskt kön:

Ålder:

Befattning:

Anställd i ___ (antal) år

Enkätundersökning rörande heteronormativitet i pedagogiska rum och rörliga media

Resultaten av de frågor som ställs i undersökningen kommer att bearbetas anonymt och endast utgöra underlag för en uppsats rörande eventuella samband mellan mediekonsumtion och människors attityder gentemot homosexualitet/bisexualitet/transpersoner. Uppsatsens syfte är att undersöka hur mediala framställningar och normer/värderingar kan problematiseras i skolan för att underlätta ett icke fördömande och accepterande förhållningssätt, liksom stärka individens upplevelse av valmöjligheter i sitt identitetsskapande. Tack på förhand!

1. Identifierar du dig själv som heterosexuell/homosexuell/bisexuell/transperson? Kallar du dig detta offentligt? Privat?

Okänd man: Heterosexuell

Man 39 (12): Heterosexuell

Kvinna 31(5): Heterosexuell

Kvinna 60(7?)sv/eng: Heterosexuell. Aldrig aktuellt att diskutera.

Kvinna 34 (8)bild: Heterosexuell

Man 47 (3): Heterosexuell

Okänd kvinna (30-40 bild?): Identifierar mig som heterosexuell och kallar mig inte det offentligt särskilt ofta.

2. Upplever du att det arbetsklimat som råder på din arbetsplats är tillräckligt accepterande för att eventuella personer med homo- eller bisexuell läggning och/eller transpersoner skulle våga och vilja vara öppna i den? Finns skillnader i hur eventuella h/b/t-personer bemöts/kan komma att bemötas gentemot hur heterosexuella personer bemöts? Vilka?

Okänd man: Ja om arbetsklimatet. Vet ej om bemötandet från elever.

Man 39 (12): Nej det är inte speciellt öppet. Ja, jag tror att det finns skillnader i bemötandet.

*Kvinna 31(5):*Ingen aning, faktiskt. Det kan vara lite grabbig miljö här.

Kvinna 60 (7) sv/eng: Min uppfattning är sexuell läggning inte påverkar hur man bemöts men det är inte sagt att jag har rätt. Enbart om man inte är hetero kan man ge ett ärligt svar.

Kvinna 34 (8) bild: Jag tror o hoppas det.

Man 47 (3): a) delvis – olika personer är olika öppna b) antagligen- har inte sett exempel c)-
Okänd kvinna (30-40 bild?): Det är okej. Det finns och har funnits bi och homosexuella lärare på skolan. Ingen av dem har blivit trakasserade och förföljda. Det har däremot hänt att homofobiska tonåringar någon gång fattat att vikarien är gay och nån fånig skämtteckning ligger kvar på golvet efteråt.

3. a) **Känner du till om det på din arbetsplats finns handlingsplaner eller liknande direktiv som berör frågor om jämlikhet där även homosexualitet/bisexualitet/transpersoner inkluderas?**

Okänd man: vet ej

Man 39 (12): Vet inte, varför skulle de exkluderas, värdegrunden omfattar alla.

Kvinna 31(5): Ingen aning.

Kvinna 60(7) sv/eng: Så vitt jag vet (har läst och minns) handlar jämlikhetsprogrammet enbart om kvinnor/män.

Kvinna 34 (8) bild: Nej. Bara jämlikhet mellan kvinna och man.

Man 47 (3): ja

Okänd kvinna (30-40 bild?): Det finns en handlingsplan för jämställdhet som jag tittat på. Inte särskilt levande dokument. På eriksdal finns däremot nolltolerans mot kränkande språkbruk tsg [otydlig handstil] skrika hora,bög. Det är en mer ”levande” regel.

- b) **Om du svarat ja, kan du i stora drag återge de direktiv som ställts upp i denna/dessa?**

Okänd man: -

Man 39 (12): nej

Kvinna 31(5):-

Kvinna 60(7) sv/eng: se ovan.

Kvinna 34 (8) bild:-

Man 47 (3): Verksamhet och förhållningssätt ska vara könsneutrala liksom neutrala m.a.p. bl.a. sexuell läggning.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Nej.

4. **Tror du att dessa direktiv alltid efterlevs av samtlig personal?**

Okänd man: -

Man 39 (12):nej

Kvinna 31(5):-

Kvinna 60(7) sv/eng: Det förefaller mig som om kvinnor inte får lika positiv löneutveckling som män.

Kvinna 34 (8) bild:-

Man 47 (3): I professionen ja - i mötet mellan personal antagligen.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Hyfsat.

5. **Har du under din tid som anställd på din arbetsplats någon gång erbjudits fortbildning, deltagit vid temadagar eller i professionella samtal rörande dessa frågor? Anser du att detta vore önskvärt? Om ja, varför? Om nej, varför inte?**

Okänd man: Nej ej fortbildning. Vet ej.

Man 39 (12): Vi behöver mer tid att fundera kring människovärde i stort.

Kvinna 31(5): Nej, svårt. I så fall om hur man ska prata om det m elever om det blir mkt snack i klassen.

Kvinna 60(7) sv/eng: 1.Nej 2. Tror inte det behövs.

Kvinna 34 (8) bild: Jag har själv fixat till en sådan dag för alla elever! Med inbjudna bögar o lesbiska

Man 47 (3): a) Nej, men det blir i höst. b) ja c) Det finns säkert även hos mig omedvetna attityder som behöva ventileras

Okänd kvinna (30-40 bild?): Oh ja. Har arbetat aktivt för acceptans för bl.a. homosexuella i ett etik o moral-projekt som varade i tre år. Vi bjöd bl.a. in homosexuella informanter från RFSL.

6. **Har det hänt att du i din arbetsmiljö vid ett eller upprepade tillfällen har hört eller bevittnat sådana ord eller handlingar som du tror direkt eller indirekt kan verka kränkande för en person av annan sexuell läggning än heterosexuell/någon som bryter mot etablerade könsnormer? Vuxna emellan? Elever emellan? Mellan vuxna och elever? Om ja, ge gärna exempel!**

Okänd man: Bara som tillfälle, elev-elev.

Man 39 (12): Ja, vuxna emellan och elever emellan.

Kvinna 31(5): Nej.

Kvinna 60(7) sv/eng: Elever emellan: bögdjäväl används som skällsord, dock utan relevans. Dock har jag aldrig sett homosexuella elever behandlas illa/kallas för öknamn... Jag tror att det är killar i åk7 som ev. är osäkra på sin sexuella identitet som använder ordet.

Kvinna 34 (8) bild: Ofta mellan elever t.ex. djävla bög eller det här är bög!

Man 47 (3): Inte mellan vuxna. Mellan eleverna inte ovanligt (hora, bög osv.). Mellan vuxna o elever –tror inte.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Det har hänt. Inte så ofta men nyligen hittade jag en kränkande skämtteckning där det stod att alla vikarier är bögar. Tog upp detta i mitt arbetslag, fick fram vilken elev det var och eleven fick ett allvarssnack med sin mentor.

7. **Hur reagerar du på skämtsamma kommentarer eller verbala påhopp med anspelningar på h/b/t eller normavvikande beteenden gällande könsrollsmönster? Bland elever? Bland andra vuxna? Väljer du ibland att ha överseende med skämtsam jargong? Om du ingriper eller säger något, vad gör du och vad säger du? Om inte, hur kommer det sig att du väljer att avstå?**

Okänd man: Lägg av till de som larvar sig.

Man 39 (12): Det beror på situation och person (bland elever, bland andra vuxna).

Kvinna 31(5): Det är mer könsord här och jag säger till och säger att det inte är ok. Men det är mer en diskussion om hur man bemöter och behandlar varandra.

Kvinna 60(7) sv/eng: Accepterar det varken bland elever eller vuxna.

Kvinna 34(8) bild: Jag blir skitsur o bråkar!

Man 47 (3): Min reaktion är att avsändaren har problem. Jag ingriper även när jargongen är skämtsam eftersom jag vet att avsändare och mottagare kan ha helt olika uppfattning om vad som är skämt.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Jag markerar alltid stenhårt mot homofobskämt i klassrum och korridorer. Jag viker inte för en diskussion tycker det är kul att "utrota" homofob". Tänker på jämställdhetsperspektiv i min undervisning i t.ex. konsthistoria. Jag nämner homosexuella konstnärer bl.a.

8. **Har det hänt under din tid på arbetsplatsen att frågor av detta slag av dig och/eller andra vuxna har tagits upp för diskussion tillsammans med elever? Organiserat i form av anordnade temadagar eller i vardaglig interaktion? Om ja, vad togs då upp och på vilket sätt?**

Okänd man: På temavecka. Ungdomsmottagningen, 4-hörn, transar på besök.

Man 39 (12): Ja vi har samlevnadsvecka i år 8 då vi bl.a. jobbar med filmer.

Kvinna 31(5): Ja, vi hade en temadag om kärlek där det lite togs upp sådana frågor av elever. RFSL var på besök oxå då. Sen har skolan haft ngn dag per läsår m bl.a. 4-hörnsövningar etc.

Kvinna 60(7) sv/eng:? Jag har diskuterat det med mina elever när jag har hört nedsättande kommentarer om andra personers/elevs sexualitet. Bl.a. har jag påpekat att flera av mina närmsta vänner är homosexuella, och att det i samtliga fall också är de mest intelligenta, mest välutbildade och roligaste av mina vänner.

Kvinna 34 (8) bild: Se ovan.

Man 47 (3): Ja, i vardaglig interaktion. På arbetslagsträffar, i personalrum, på klassråd osv.
Okänd kvinna (30-40 bild?): Ja det har det.

9. **Tror du att mediekonsumtion kan påverka människors värderingar och syn på personer av annan sexuell läggning än heterosexuell/transpersoner? Om ja, hur/på vilket sätt? Om nej, varför inte?**

Okänd man: Ja större tolerans hos vissa, mindre tolerans hos vissa.

Man 39 (12): Ja i media är det oftast stereotyper.

Kvinna 31(5): Ja, om det visar m positiv bild el neg bild tror jag – särskilt unga tar efter. Behövs disk. m vuxna.

Kvinna 60(7) sv/eng: ? [kvinnan har ringat in ordet ”mediekonsumtion” och förstår antagligen inte frågan]

Kvinna 34 (8) bild: ja absolut. Vi påverkas av bl.a. Big Brother.

Man 47 (3): Ja. Olika program o tv-serier kan öka resp. minska förståelsen för den som är annorlunda än tittaren.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Absolut. Tonåringar är storkonsumenter av populärkultur.

10. **Upplever du att homo- eller bisexuella personer/karaktärer alt personer/karaktärer som på något vis bryter mot könsnormer visas/förekommer tillräckligt ofta i TV-serier, filmer eller debatteras i media? Finns skillnader i hur homosexuella/bisexuella/transpersoner porträtteras gentemot heterosexuella, respektive mellan hur homosexuella porträtteras mot exempelvis transsexuella/transpersoner?**

Okänd man: I skämtserier fjolliga män.

Man 39 (12): självklart

Kvinna 31(5): Inget jag tänker på.

Kvinna 60(7) sv/eng: I den mån jag har sett detta i TV-program och filmer upplever jag att det varken skildras negativt eller förlöjligande. OBS! Har bara sett homosexuella karaktärer i dessa sammanhang.

Kvinna 34 (8) bild: Det är ofta stereotyper av bögar som en form!! Andra (hetero) får ha fler olika typer.

Man 47 (3): Mer stereotyp beskrivning i många tv-serier, filmer o program av hbt än hetero. Men det finns undantag. Beror på ursprungsland och producent/regissör.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Det börjar ju bli mer och mer nu, t.ex. artister i melodifestivalen. Det är bra. Vill kanske att den helt allmogliga homosexuella personen skulle bli mer synlig.

11. **Finns någonting du tror att lärare/pedagoger på varierande sätt i undervisningssammanhang eller i sin vardagliga interaktion med elever, skulle kunna göra för att bidra till att verka för acceptans och förståelse elever och/eller elever/personal emellan?**

Okänd man: Påpeka när någon säger något dumt.

Man 39 (12): Ja, naturligtvis. Att jobba med värderingar är ett centralt inslag i skolarbetet.

Kvinna 31(5): Att tydligt visa att man är ok som man är. Spelar ingen roll om man är hetero/homo/bi el. transs.

Kvinna 60(7) sv/eng: Fortsätta som jag gör: ha en öppen dialog kring sexualitet och lära ut att så länge allt som görs vilar på eget val är inget fel eller onormalt oavsett sexuella preferenser.

Kvinna 34 (8) bild: Att alltid ha ett samtal med elever o bryta lektioner om det dyker upp saker!!

Man 47 (3): Avdramatisera, mer info, gärna besök av t.ex. RFSL.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Säkert en hel del. Vi skall vara noga att få in det här perspektivet i sex o samlevnad.

14. Finns några specifika exempel på sådana saker som du upplever att lärare/pedagoger kan säga eller göra som kan ha en, enligt dig, negativ inverkan på elevens självkänsla gällande den egna sexualiteten/könsidentiteten/det egna könsuttrycket, alternativt som kan bidra till att förvärpa ett intolerant förhållningssätt gentemot h/b/t?

Okänd man: inga exempel.

Man 39 (12): Naturligtvis,

Kvinna 31(5): Om man har starka åsikter om ngt och de får utrymme i klassrummet, kan det nog hända. Men oftast är eleverna rätt duktiga på att reagera.

Kvinna 60 (7) sv/eng: Det vore förödande om en lärare på något sätt visade egna fördomar.

Kvinna 34 (8) bild: Om en lärare har homofobi o det lyser igenom...

Man 47 (3): Att spela på manlighet/kvinnlighet förstärker ojämlikhet.

Okänd kvinna (30-40 bild?): Vi har ett stort ansvar. Jag tänker alltid på vad jag säger. Jag har tagit upp det till diskussion i alla mina klasser, det faktum att 2 pers i en vanlig skolklass blir bi eller homo, de personerna skall inte ha ett helvete på högstadiet.